

MAATALOUTTA KOSKEVA KIRJOITTELU PERÄ-POHJOLAISESSA
VUOSINA 1897–1906

Oulun yliopisto Historiatieteet
Historian pro gradu-tutkielma
24.08.2021
Anu Faarinen

Sisällys

Johdanto	3
1. Maatalous Perä-Pohjolaisessa alun vaihtuvien päätoimittajien aikana 1897–1899....	12
1.1 Collan luo perustan maataloutta koskevalle kirjoittelulle.....	12
1.2 Brander keskittyy viranomaisten komiteamietintöjen esittelyyn.....	15
1.3 Siikanen ja Teräksinen kehottivat yhteistoimintaan	19
2. Jämsén tuo pitkäjänteisyyttä maataloutta koskeviin aiheisiin 1900–1905.....	26
2.1 Torppareiden ja muiden maanvuokraajien asema kirjoittelussa.	26
2.2 Pellervo-seura ja maatalouden osuustoiminta.....	38
2.3 Perä-Pohjolan Maamiesseuran toiminta ja tilaisuudet tiedon jakajina	43
2.4 Metsätalous Perä-Pohjolaisessa Jämsénin aikana	49
2.5 Maataloutta koskevia neuvoja ja pienviljelijäin maatalouskoulu asiaa	54
3. Montinin ja Björkmanin maatalousaiheet 1905–1906	61
Loppulause	71
Lähdeluettelo.....	75

Johdanto

Historiallinen tausta

Suomi oli vuoden 1809 Suomen sodan lopputuloksena liitetty Venäjään. Suomen Suuriruhtinaanmaana sillä oli autonominen asema osana Venäjän keisarikuntaa. Venäjällä nousi jo 1960-luvulta lähtien vaatimuksia Suomen venäläistämiseen valtiollisen yhteneväisyyden hengessä ja 1880-luvulta lähtien elettiin voimakkaiden venäläistämistoimien aikaa.¹ Toimet nähtiin Suomessa sortona maan autonomista asemaa ja perustuslakeja vastaan. Vuonna 1898 kenraalikuvernööriksi nimitettiin Nikolai Bobrikov, joka heti virkaan astuessaan ilmoitti tavoitteekseen Suomen ja Venäjän lähentämisen kaikin tavoin. Venäjän–Japanin sodan (1904–1905) ja siitä aiheutuneiden levottomuuksien ja yleislakon² seurauksena, Suomeen saatiin vuonna 1907 yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva yksikamarinen eduskunta. Ensimmäisenä Euroopassa naisille myönnettiin äänioikeus ja oikeus asettua vaaleissa ehdolle. Helpotus olojen vakiintumisesta ja paluusta sortokautta edeltäviin oloihin oli lyhyt, sillä eduskunta hajotettiin pian ja uudet vaalit järjestettiin melkein vuosittain.³

Peräpohjola ja Lappi autonomian ajalla

¹ Vahtola 2003, 217–221, 229–237, 239–241; Nygård & Kallio 537–539.

² Yleislakkoa on Suomessa kutsuttu suurlakoksi. Nygård & Kallio 2003, 553.

³ Eduskuntavaaleja oli Suomessa vuosina 1908, 1909, 1910, 1911, 1913 ja 1916. Vahtola 2003, 239–243, 245–249; Nygård & Kallio 2003, 540–557, 566–571.

Peräpohjolaan⁴ on perinteisesti luettu kuuluvaksi nykyisen Lapin läänin eteläinen osa, nykyisten Rovaniemen ja Kemijärven kaupunkien ollessa alueen pohjoisena rajana. Alueen pohjoispuolista aluetta kutsutaan Lapiksi.

Suomen sodan jälkeen solmitussa Haminan rauhassa vuonna 1809 raja Venäjän ja Ruotsin valtioiden välille vedettiin Tornionjokeen. Tämä oli suuri muutos alueella, sillä uusi raja jakoi perinteisesti hyvin yhtenäisen Tornionjokilaakson alueen keinotekoisesti kahtia. Lopullisesti rajajärjestelyt ja rajankäynti saatiin loppuun länsirajalla vasta 1824. Ja Norjan kanssa pohjoisimpien osien jako tehtiin vasta 1826. Siihen asti oli ihmisten ja tavaran kulku ollut koko alueella suhteellisen vapaata ja tuo rajanveto toi tilanteeseen ihan uudet rajoitukset. Hallinnollisesti tämä uusi alue luettiin kuuluvaksi Oulun lääniin.⁵

Alueen väestönkasvu oli autonomian alussa heikkoa. Katovuosia oli useita erityisesti 1860-luvulla ja väkeä muutti sekä etelään, että pohjoisemmaksi jäämerenrannikoille Venäjälle ja Norjaan. Väestö kasvoi muuhun Oulun lääniin verrattuna 1880–1900 eniten, sillä taloudellinen nousukausi osui alueella tuohon ajanjaksoon. Savotat vetivät väkeä myös muualta Suomesta. Alueelle tuli savottojen toimesta enemmän rahaa työtulojen

⁴ Peräpohjolaan on perinteisesti luettu kuuluvaksi entisen Lapin läänin eteläinen osa: nykyisten Simon, Ranuan, Keminmaan, Tervolan, Kolarin, Rovaniemen, Posion, Kemijärven, Sallan (Kuolajärvi), Tornion, Ylitornion, Pellon (Turtola) ja Kemin kuntien alueet. Samaan kulttuuripiiriin kuuluvat myös Muonio, Kittilä, Sodankylä, Savukoski ja Pelkosenniemi. Ks. tarkemmin esim. Enbuske 1998, 23–25.

⁵ Ahvenainen 1985, 285–289.

lisäksi metsän myynnistä, vaikka valtio olikin suurin metsän myyjä, tuli yksityisille myös myyntituloja.⁶ Puunjalostusteollisuus saavutti merkittävän aseman Pohjois-Suomessa maailmansodan jälkeisenä aikana. Se työllisti paljon työväkeä erityisesti Kemissä.⁷

Maatalous

Suomi oli vielä 1890-luvun lopussa maatalousvaltainen maa, mutta samalla teollistuminen eli kiihkeää kasvun aikaa. Vuonna 1880 maa- ja metsätalous työllisti 79 prosenttia ja teollisuus, käsityö sekä rakentaminen 6 prosenttia työväestä. Vuosisadan vaihteeseen, vuoteen 1900, mennessä vastaavat luvut olivat maa- ja metsätaloudessa 73 prosenttia ja teollisuus, käsityö sekä rakentaminen 11 prosenttia. Lisäksi samaan aikaan myös kauppa ja muut palvelut lisäsivät osuuttaan kuudesta prosentista kahdeksaan.⁸

Maatalous oli Pohjois-Suomen pääelinkeino ja vuonna 1865 78 prosenttia väestöstä ilmoitti ensisijaiseksi toimeentulon lähteekseen maanviljelyn, mutta jos käsitellään koko maataloutta, mukaan lukien myös metsätalouden, oli siitä toimeentulonsa saavien henkilöiden määrä jopa noin 90 prosenttia kaikista toimeentulon lähteistä. Vuosisadan vaihteessa oli maatalouselinkeinojen osuus Pohjois-Suomessa vähentynyt 80 prosenttiin

⁶ Ahvenainen 1985, 293–299.

⁷ Ahvenainen 1985, 306–309.

⁸ Vahtola 2003, 268–274.

ja 1930-luvun puolivälissä vielä 72 prosenttia väestöstä sai pääasiallisen toimeentulonsa maataloudesta.⁹

Maataloudessa koettiin perinpohjaiset uudistukset 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Perinteinen leipäviljanviljely muuttui kannattamattomaksi ja monin paikoin siirryttiin karjatalouteen ja rehuviljelyyn. Tähän kehitykseen vaikutti 1860-luvun suuret katovuodet ja niiden seurauksena vapautettu halvan ulkomaisen viljan tuonti. Voin vienti ulkomaille kasvatti merkitystään 1800-luvun alusta lähtien.¹⁰ Tästä syystä myös Peräpohjolassa ja Lapissa maataloudessa siirryttiin kehittämään karjataloutta. Heinää ei enää saatu tarpeeksi luonnonniityiltä kokoajan kasvavan karjan tarpeisiin ja vähitellen myös täällä siirryttiin heinän ja muiden rehukasvien peltoviljelyyn. Peltoja tarvittiin lisää ja uutta viljelysmaata saatiin esimerkiksi soiden ja luonnonniittyjen raivauksesta.¹¹

Peräpohjolassa maatalous oli jo vuosisatojen ajan painottunut karjatalouteen, joten ulkomaisen viljantuonnin, voin hinnannousu ja viennin kasvu lähinnä vain vahvistivat jo alueen perinteistä maatalouden rakennetta. Karjanhoito oli ollut paljon turvallisempi ja varmempi ruuan tuoja, jota mahdollistivat Peräpohjolan runsaat luonnon niityt. Niittyjen tuotolla turvattiin karjanlanta lannoittamaan pieniä leipäviljanviljelysaloja. Vasta 1880-luvulta lähtien väestön kasvu ja tutustuminen uusiin maanviljelystapoihin, metsätalouden tuotot ja voin menekin kasvu loivat enenevää kiinnostusta kehittää ja kasvattaa lypsykarjavaltaista maataloustuotantoa.¹²

Tutkimustehtävä

⁹ Ahvenainen 1985, 292–293.

¹⁰ Vilhola 1991, 9–21; Rantatupa 2004, 265–269; Östman 2004, 19; Salo 2008, 15;

¹¹ Östman 2004, 19–20; Ahvenainen 1980, 146–151; Ahvenainen 1985, 293–297; Kerkelä 1992, 139–147.

¹² Satokangas 2004, 116–119.

Tutkin Kemin ja koko Peräpohjolan alueen ensimmäisen sanomalehden Perä-Pohjolaisen maataloutta koskevaa kirjoittelua sen ilmestymisen alusta 15. heinäkuuta vuonna 1897 vuoden 1906 syyskuun puoliväliin asti. Tämä aika oli Perä-Pohjolaisessa vaihtuvien päätoimittajien aikaa, sinä aikana lehdellä ehti olla kaikkiaan seitsemän eri päätoimittajaa. 15.9.1906 lähtien lehdessä alkoi päätoimittajista pitkäaikaisimman Gustaf Adolf Anderssonin aika, joka kesti vuoteen 1920. Ja lehti lakkautettiin sitten jo seuraavana vuonna 1921. Tämän Anderssonin ja viimeisen päätoimittajan V. A. Marjasen ajan rajaan pois tutkimuksestani, koska koin, että silloin lehti ja sen kirjoittelu muuttui ja tämä on myös ihan työekonomian kannalta sopiva pääteipiste aiheen käsittelylle. Historiallisesti tämä aika on Suomen autonomian ajan loppua ja sortokausien venäläistämistoimien aikaa. Monet 1900-luvun isot maaseutua ja maatalouttakin koskevat muutokset olivat vasta edessä.

Lehden kirjoittelun tutkimisessa olen keskittynyt lehden pääkirjoituksiin ja artikkeleihin, koska juuri niissä maataloutta ja siihen liittyviä ilmiöitä Perä-Pohjolaisessa pääasiassa käsitellään. Minkälaisia maatalouteen liittyviä aiheita lehdessä käsitellään ja mikä on niiden luonne ja näkökulma? Onko niissä ohjeita ja neuvoja vai keskitytäänkö kriittisiin näkökulmiin ja miten nämä liittyvät yleiseen maataloushistorialliseen kontekstiin? Tutkin myös, miten kirjoittelu muuttuu lehden eri päätoimittajien aikana, vai muuttuuko se.

Tarkoitukseni on jakaa lehden pääluvut kronologisesti päätoimittajien mukaan siten, että ensimmäisessä pääluvussa käsittelen neljän ensimmäisen päätoimittajan¹³ ajan, sillä se käsittää vain vajaan kolmen vuoden ajanjakson 1897–1899. Toisessa pääluvussa käsittelen Vilho Jämsénin aikaa päätoimittajana vuosina 1900–1905, johtuen pidemmästä ajanjaksosta, käsittelen tässä luvussa esiin nousseita keskeisiä maataloutta koskevia teemoja omissa alaluvuissaan. Kolmannessa pääluvussa kuvataan kahden seuraavan ja

¹³ Neljä ensimmäistä Perä-Pohjolaisen päätoimittajaa ovat Emil Collan 1897–1898, Kristian Brander 1898–1899, Eemil Siikanen 1899 ja August Teräksinen 1899.

tutkimusajan viimeisten päätoimittajien Valtteri Montinin (1905–1906) ja Väinö Björkmanin (1906) aikaa, koska ajanjakso on vain reilun vuoden mittainen.

Tutkimustilanne

Sanomalehti Perä-Pohjolaista on tutkittu hyvin vähän. Omassa 20-vuotisjuhlanumerossaan 14.7.1917 Perä-Pohjolainen kertoo lehden siihenastisen historian pääpiirteissään, ja siihen ovat myös muut lehteä käsitelleet kirjoitukset hyvin pitkälti perustuneet. OSSI HEDMAN on Kemin Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen julkaisun Jatulin numerossa 19 julkaissut artikkelin *Perä-Pohjolainen – kemiläisten ensimmäinen äänen kannattaja*, jossa hän on fraktuurasta ”kääntänyt” ja lisäksi varustanut yllä mainitun Perä-Pohjolaisen juhlanumerossa olleen historiikin. Ossi Hedman on myös teoksessaan *Kemin Historia: 2. osa* ja Jatulin numerossa 11 julkaistussa kirjoituksessaan *Kemiläisiä julkaisuja ja julkaisijoita* käsitellyt Perä-Pohjolaista ja sen vaiheita. Nämä molemmat ovat tärkeitä lehden historiaa valottavia tutkimuksia, vaikka ne ovatkin Perä-Pohjolaisen osalta suurelta osin sisällöltään identtisiä.

Lisäksi Perä-Pohjolainen on mainittu alueen muiden sanomalehtien myöhemmissä lehdistöhistoriallisissa kirjoituksissa. ”ULLAN EINO” (Uuno Hannula) kirjoitti aiheesta 6.1.1929 Pohjolan Sanomien artikkelissaan *Hätäinen katsaus Peräpohjolan sanomalehtiin, sekä kuolleisiin että vielä elossa oleviin*. Samoin Pohjolan Sanomissa oli 10.8.1935 nimimerkin ”A. R-a.” artikkeli *Peräpohjolan sanomalehdistön historiaa*. Pohjois-Suomi-lehdessä on myös 5.1.1955 julkaistu lehdistöhistoriallinen artikkeli *Lyhyt katsaus maakuntamme sanomalehdistön tähänastisiin vaiheisiin*.

Tutkimukseni kannalta tärkeitä ajankohdan maataloutta koskevia tutkimuksia ovat olleet *Suomen maatalouden historia-sarjan 2. osa* ja sen monet artikkelit, jotka käsittelevät ajanjakson maataloushistorian peruskysymyksiä. Näistä tärkeimpiä ovat olleet MATTI PELTOSEN artikkelit uusista kaupallistumisen muodoista ja torpparikysymyksestä sekä TEPPO VILHOLAN artikkeli pienviljelyksestä. Lisäksi tärkeä on ollut MATTI PELTOSEN *Talolliset ja torpparit. Vuosisadanvaihteen maatalouskysymys Suomessa*, jossa on hyvin kerrottu ajan maatalouden keskeistä kysymyksistä. VILJO RASILAN *Suomen torpparikysymys vuoteen 1909*, oli tärkeä ja yksityiskohtaista tietoa antava tutkimus torpparikysymyksen taustoista ja tapahtumista. TEPPO VILHOLAN

Leipäviljasta lypsykarjaan. Maatalouden tuotantosuunnan muutos Suomessa 1870-luvulta ensimmäisen maailmansodan vuosiin, toi tietoa maatalouden muutoksesta. REIJA SATOKANKAAN *Talonpoika ja teollisuus vastakkain ja rinnakkain – Kemijokisuun agraariyhteisön murros 1860–1938* on tärkeä aluekuvaus lehden ilmestymisalueelta. Nuorsuomalaisuudesta kertova VESA VAREKSEN *Varpuset ja pääskysel, Nuorsuomalaisuus ja Nuorsuomalainen puolue 1870-luvulta vuoteen 1918* on ollut tärkeä lehden aatteellista taustaa valottava tutkimus.

Lähteet

Perä-Pohjolainen 1897–1921

Perä-Pohjolainen oli Kemin ja koko peräpohjolan ensimmäinen sanomalehti.¹⁴ Ansio lehden perustamisesta kuuluu suurelta osin lehden ensimmäiselle päätoimittajalle Eemil Collanille. Oululaisessa Kaiku-lehdessä nimimerkki ”Pekka” kirjoitti 22.2.1897, että edellisenä torstaina oli Kemissä kokoonnuttu lehden perustamisen merkeissä. Siellä oli päätetty perustaa osakeyhtiö ja maisteri Collan oli valittu valmistamaan ohjelmaa tulevalle sanomalehdelle.¹⁵ Myös 10.3. nimimerkki ”Peräpohjolainen” kirjoitti Kaiun pääkirjoituksessa sanomalehtipuuhiesta.¹⁶ Samainen ”Pekka” kirjoitti Kaiussa lehtipuuhun etenemisestä 19.3.1897 otsikolla ”Sanomalehtipuuhat Kemissä”. Lehden ohjelman Pekka

¹⁴ Suomen Lehdistön historia 6, 207–208.

¹⁵ Pekka, ”Kemin uutisia.” Kaiku 22.2.1897.

¹⁶ ”Perä-Pohjolan sivistyspyrinnöistä.” (pk.) Kaiku 10.3.1897.

kertoi olevan jyrkän suomenmielinen ja kansanvaltainen. Lisäksi hän mainitsee lehden ajavan kunnallista itsehallintoa, torjuvan virkavaltaisuutta, kannattavan uskonnonvapautta ja uskonnon asioiden erottamista valtiollisista.¹⁷ Kemin kaupungin Sanomalehti-Osakeyhtiön perustava kokous oli 10.5.1897. Päätoimittajaksi valittiin Collan, joka oli laatinut myös sääntöehdotuksen ja ohjelmajulistuksen. Näytenumero ilmestyi Oulussa.¹⁸

Varsinaisesti lehti alkoi ilmestyä 15.7.1897 Kemissä. Ensimmäisenä vuotena lehti ilmestyi kerran viikossa. Sekä Ossi Hedman, että G. A. Anderssonin tekemä Perä-Pohjolaisen juhlanumeron historiikki mainitsevat, ettei Collanin ohjelma ja kirjoittelu saanut aivan varauksetonta kannatusta lehden omistajien, eikä lukijoiden keskuudessa.¹⁹ Collanin tapa puuttua virkamiesten ja päättäjien toimintaan johti hänen ja johtokunnan välisiin ristiriitoihin, ja 11.3.1898 hänet irtisanottiin toimestaan.²⁰

Collanin tilalle päätoimittajaksi tuli kirjailija Kristian Brander. Jo vuoden 1898 alusta lehti oli ilmestynyt jo kaksi kertaa viikossa, ja seuraavan vuoden alusta lehti alkoi ilmestyä kolme kertaa viikossa. Sisäiset erimielisyydet ja vaikeudet eivät loppuneet, vaan johtokunnan pöytäkirjoissa 17.8.1898 mainitaan, että päätoimittaja on lähtenyt pitemmälle lomalle ilman tietoa paluusta. Uudeksi päätoimittajaksi päätettiin väliaikaisesti ottaa ylioppilas Eemil Siikanen. Lisäksi lehden talous ei ollut mitenkään kehuttava, ja johtokunnan ja taloudenhoitajan välit olivat myös kireät. Vakinaiseksi päätoimittajaksi valittiin 30.9.1898 Vilho Jämsén Raahesta. Jämsénin oli määrä aloittaa vasta seuraavan vuoden alusta, mutta kun paikkaa myös hakenut Siikanen teki lakon, otettiin tilalle vuoden loppuun asti johtokunnan puheenjohtaja ja agronomi August Teräksinen.²¹

¹⁷ Kaiku 19.3.1897.

¹⁸ ”Perä-Pohjolainen 20-vuotias.” (pk.) Perä-Pohjolainen (PP) 14.7.1917.

¹⁹ ”Perä-Pohjolainen 20-vuotias.” (pk.) PP 14.7.1917; Hedman 1968, 10–11.

²⁰ ”Perä-Pohjolainen 20-vuotias.” (pk.) PP 14.7.1917.

²¹ ”Perä-Pohjolainen 20-vuotias.” (pk.) PP 14.7.1917; Hedman 1968, 12–14.

Myös Jämsénin aikakausi oli vaihtuvien taloudenhoitajien ja johtokunnan välisten kiistojen aikaa. Ihmisiä erotettiin sitä vauhtia, ettei viranhaltija aina tiennyt oliko hän enää virassa vai ei. Johtokunnan ja Jämsénin välit myös kiristyivät, ja 11.1.1905 johtokunnan kokouksessa ilmoitettiin aikeesta etsiä uusi päätoimittaja. Toimeen lupautui Louhen aputoimittaja Valtteri Montin. Jämsén irtisanoi itsensä 31.8.1905 lähtien ja alkoi puuhata omaa sanomalehteä. Pohjois-Suomi niminen sanomalehti ilmestyikin Kemissä 1905–1909. Montin pysyi toimeensa elokuun loppuun 1906. Tämän jälkeen Väinö Björkman toimitti lehteä vuorostaan pari viikkoa ja lopulta 15.9.1906 päätoimittajaksi valittiin lehden pitkäaikaisin päätoimittaja Gustaf Adolf Andersson, joka toimitti lehteä aina vuoteen 1920 asti.²²

Ilmeisesti lehden häilyvä talous ja ristiriidat johtokunnan ja toimituksen välillä olivat pääsyinä päätoimittajien, tai tuohon aikaan vastaavien toimittajien, suureen vaihtuvuuteen. Nimimerkki Ullan Eino mainitsi Pohjolan Sanomien artikkelissaan 6.1.1929, että Jämsén olisi eronnut ja perustanut oman lehden siksi, että ”Perä-Pohjolainen joutui Kemiyhtiöstä taloudellisesti riippuvaiseksi ja näin ollen yhtiön komennettavaksi”.²³ Lehti lopetettiin kesäkuun lopussa 1921 sen viimeiseksi jääneen päätoimittajan V. A. Marjasen toimikaudella.²⁴

Menetelmät

Perä-Pohjolainen lehti on säilynyt melkein kokonaisuudessaan ja se on mikrofilmattuna Oulun yliopiston pääkirjastossa. Se löytyy myös osittain digitoituna Kansalliskirjaston Digitaalisesta aineistosta, tutkimusajalta lähes täydellisenä, mutta varsinaisesti en ole käyttänyt sivuston digitaalisia hakuja hyödykseni, sillä mielestäni se ei tuonut lisäarvoa

²² ”Perä-Pohjolainen 20-vuotias.” (pk.) PP 14.7.1917.

²³ Ullan Eino, ”Hätäinen katsaus Peräpohjolan sanomalehtiin, sekä kuolleisiin että vielä elossa oleviin.” art. Pohjolan Sanomat (PS) 6.1.1929.

²⁴ Suomen lehdistöhistoria 6, 207–208.

vaan olen ihan perinteiseen tyyliin käynyt lehdet ja niiden kirjoitukset läpi ihan lehti lehdeltä. Materiaalista puuttuu myös tutkimusajalta joitain lehtiä, mutta yksittäisten lehtien puuttuminen ei juuri haittaa kokonaiskuvan luomista.

Tutkimuksen metodina olen käyttänyt historiallis-kvalitatiivista lehdistöhistorian tutkimusmetodia, jossa ulkoisen ja sisäisen lähdekritiikin keinoin tutkitaan lehtien suhtautumista johonkin historialliseen tapahtumaan tai ilmiöön. Keskeistä on sijoittaa lehden kirjoittelu oman aikansa tapahtumataustaan sekä selvittää kirjoitteluun vaikuttaneet tekijät, kuten lehtien taustavoimat ja toimitukselliset suhteet. Näin selvitetään, miksi lehti ovat kirjoittaneet tietyllä tavalla jostain asiasta.²⁵ Tämän lisäksi olen ottanut tutkimukseeni vaikutteita myös sosiaalhistoriasta. Pertti Haapala on teoksessaan *Sosiaalhistoria. Johdatus tutkimukseen* määritellyt sen sosiaalisten ryhmien, sosiaalisten ongelmien, elinolojen tai niin sanottujen tavallisten ihmisten historiaksi.²⁶ Kvalitatiivisen tutkimuksen rinnalla käytetään usein myös kvantitatiivisia menetelmiä kirjoittelun määrällisten suhteiden selvittämiseksi. Tässä tutkimuksessa varsinaiseen tilastolliseen tutkimukseen ei ole ollut tarvetta, määrällistä tarkastelua olen tehnyt ainoastaan sanallisesti.

1. Maatalous Perä-Pohjolaisessa alun vaihtuvien päätoimittajien aikana 1897–1899

1.1 Collan luo perustan maataloutta koskevalle kirjoittelulle.

Perä-Pohjolainen käsitteli maanviljelystä Emil Collanin kaudella muutamassa kirjoituksessa. Suoviljelyksestä kerrottiin Suoviljelysyhdistyksen vuosikokousta käsittelevässä artikkelissa jo lehden ensimmäisessä numerossa 15.7.1897. Kirjoitus oli lainattu nimeltä mainitsemattomasta pääkaupungin lehdestä. Artikkelissa pohdittiin

²⁵ Suvanto 1977, 96–103; Tommila 1974, 10–18, 37–47.

²⁶ Haapala 1989, 14–15.

minkäläinen suo olisi kannattavaa ottaa viljeltäväksi, ja mikä olisivat sopiva viljelystapa kullekin suotyypille. Lisäksi yhdistys oli suositellut hallitukselle edullisten lainojen myöntämistä vähävaraisille viljelijöille apulannoitteiden hankkimiseen, jotta suon viljelyyn ottamisesta olisi todellista hyötyä. Yhdistys ajoi myös eräänlaisten ”suosiirtoloiden” perustamista. Tähän liittyi sopivan suomaan hankkiminen, kuivattamisen suunnittelu ja viljelemisen ohjeistaminen, jotka kaikki tähtäsivät irtaimen väen asuttamiseen näille syntyville suotiloille. Koska yhdistyksen resurssit todettiin tähän liian heikoiksi, päädyttiin asian esittelemiseen maanviljelyshallitukselle.²⁷ Suomen Suoviljelysyhdistys oli perustettu Oulun 1. talousseuran ajanmana 1893 ja sen säännöt vahvistettiin seuraavana vuonna. Suoviljelysyhdistys ajoi voimakkaasti soiden ottamista viljelyskäyttöön ja julkaisi tutkimuksia soiden viljelykseen ottamisesta sekä suoviljelysmenetelmistä 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa.²⁸

Kirjoittelua suomaan viljelemisestä jatkettiin vielä myöhemminkin samana vuonna, jolloin huomiota kiinnitettiin vallalla olevaan köyhdyttävään viljelystapaan. Suomaa tarvitsi lannoittamista siinä kuin mikä muu pelto tahansa. Lehti päätyi suosittelemaan lannoittamisessa tuomaskuonaa²⁹, jota jo sai ostaa Suomestakin. Maanparannusaineiden hiekan ja saven levittämistä Perä-Pohjolainen myös piti tarpeellisena suon pitämisessä

²⁷ ”Suomen Suoviljelysyhdistys.” (art.). PP 15.7.1897.

²⁸ Malm 1922, 423; Miettinen 1978, 36.

²⁹ Tuomaskuona oli raudanvalmistuksen sivutuote, jossa oli fosforihappoa, kalkkia, ja monia eri hivenaineita. Östman 2004, 51.

viljelyskelpoisena.³⁰ Lannoituksella ja maanparannusaineilla suopelloilta saatiin aiempaa parempaa satoa ja tuotto ei parin hyvän heinävuoden jälkeen kuihtunut ravinteiden loputtua.³¹

Nautakarjanhoitoon kiinnitettiin Perä-Pohjolaisessa huomiota Uudesta Suomettaresta lainatulla artikkelilla. Maanviljelijän piti lehden mukaan huolehtia syksylläkin karjan riittävästä ja laadullisesti tarvittavasta ruokinnasta vaikka nautakarja olisi ulkona laitumella vielä loppusyksyllä, aina marraskuulle asti. Laidunnurmi ei enää siinä vaiheessa pelkästään pystynyt antamaan riittävää ravintoa, minkä takia monien lehmien maidontuotanto ehtyi liian aikaisin.³² Maito ja voi olivat karjatalouden tärkeimmät myyntiartikkelit.³³ Maidontuotannon laskeminen liian aikaisen ehtymisen takia olisi laskenut maatilán ansioita, mikä varmasti oli tärkein syy tällaisen kirjoituksen julkaisemiseen. Varmasti pääkaupunkiseudun lehdessä julkaistun hyödyllisen tiedon levittäminen Pohjois-Suomeen koettiin tärkeäksi.

Lypsykarjatalouteen liittyen kiinnitti Perä-Pohjolainen huomiota myös meijereihin. Lehdessä puhuttiin parissakin numerossa loppusyksystä 1897 yhtiömeijereiden puolesta. Suomalaista voita vietiin paljon ulkomaille esimerkiksi Englantiin, mutta nyt oli tullut

³⁰ ”Suomaan viljelemisestä.” (pk.). PP 21.10.1897.

³¹ Östman 2004, 43–45; Malm 1922, 418–427.

³² ”Nautakarjan hoito syksyllä. (U.S)” (art.). PP 7.10.1897.

³³ Peltonen 2004a, 106–107.

moitteita voin epätasaisesta laadusta. Perä-Pohjolainen toivoi tuottajien yhdistävän voimansa ja perustavan suuria yhtiömeijereitä, jolloin suuria määriä maitoa voitaisiin käsitellä kerralla ja voista tulisi tasalaatuista. Tämä nostaisi suomalaisen voin markkinahintaa ja kysyntää ulkomailla.³⁴ Yhteistyöllä voin valmistamisen kustannukset pienentyisivät ja hintojen mahdollisen nousun tuoma etu olisi myös suurempi. Toisin kuin muissa naapurimaissa, Suomessa ei vielä ollut osuustoimintaa sääteleviä lakeja, joten yhtiömuotoiset meijerit olivat vielä ainoa vaihtoehto, vaikka monet niistäkin jo käytännössä hoidettiin jo osuusmeijereiden tapaan.³⁵

Collanin päätoimittaja-aikana Perä-Pohjolaissa keskityttiin antamaan maanviljelystä koskevia neuvoja ja esittelemään viranomaisten ja maataloutta tukevien yhdistysten päätöksiä, selontekoja ja neuvoja. Näiden katsottiin varmasti edistävän uudistuksia ja auttavan maanviljelijöitä saavuttamaan paremman tuoton työstään.

1.2 Brander keskittyy viranomaisten komiteamietintöjen esittelyyn

Perä-Pohjolainen kertoi Kristian Branderin aikana Kruununmetsäkomitean toimista Uudesta Suomesta lainatulla kirjoituksella kesäkuussa 1898. Komitean päätehtävänä oli tehdä ehdotuksia, joilla kruununmetsätalous oli saatettava taloudellisemmalle ja tuottavammalle kannalle. Komitea ehdotti organisaatiomuutoksia kruununmetsissä työskentelevälle henkilökunnalle. Esimerkiksi metsänvartijoilta vaadittiin kaksivuotisen metsänvartijakurssin käymistä, jonka vastineeksi palkkaus olisi kilpailukykyisellä tasolla yksityisten palveluksessa olevien kanssa ja lisäksi virkaan kuuluisi asuntotila. Metsänvartija toimisivat metsänhoitajan alaisuudessa. Muitakin virkoja oli tarkoitus uudistaa ja järkeistää.³⁶

³⁴ ”Yhtiömeijereistä.” (pk.) PP 18.11.1897; ”Käännekö meijeritaloudessamme?” (pk.) 9.12.1897.

³⁵ Peltonen 2004a, 99–107.

³⁶ ”Kruununmetsäkomitea.” (pk.) PP 1.6.1898.

Metsänhoito ja hakkuu hoitoalueilla toimitettaisiin metsänarvostelijan tekemän hoitosuunnitelman mukaan. Metsänhoidon tarkastuksia suoritettaisiin noin kymmenen vuoden välein, jolloin tarkistettaisiin tehdyt toimet ja tehtäisiin tarvittavat muutokset hoitosuunnitelmiin. Kruunun metsissä olisi pikimmiten noudatettava metsänhoidollisia periaatteita, joiden mukaan yli-ikäiset ja pienet kituliaat, vahingolliset puut oli korjattava ajoissa pois metsistä. Lisäksi piti istuttaa aukkopaikoille uusia puita. Metsänhoito-opetuksen tuli mahdollisimman pian muuttaa Evolta Helsinkiin ja yhdistyä yliopiston maanviljelyopetuksen yhteyteen. Evolle jäisi laajennettu metsänvartijakoulu, joita perustettaisiin lisääkin ympäri maata.³⁷

Evolla metsänvartijakoulutus oli alkanut jo vuonna 1876. Kansakoulut olivat tuolloin vielä harvinaisia, sillä kansakouluasetus annettiin vasta 1866, joten varhaiset valtion palkkaamat metsänvartijat 1860-luvulla eivät vielä olleet saaneet ammatillista- saati kansakouluopetusta. Ylemmissä maatalouskouluissa aloitettiin myös 1870-luvun kuluessa antamaan metsänhoitokurseja. Pohjoisin tällainen koulu oli tuolloin Muhoksella. Pohjois-Suomeen Rovaniemelle saatiin metsänvartijakoulu pitkällisen taistelun tuloksena vasta vuonna 1905, vaikka Kruununmetsäkomitea oli sitä suosittanut jo vuonna 1900 valmistuneessa mietinnössään.³⁸

³⁷ ”Kruununmetsäkomitea.” (pk.). PP 1.6.1898.

³⁸ Lassila 2006, 53–65.

Perä-Pohjolainen antoi myös ohjeita perunamädän eli perunaruton ehkäisemiseksi ja oikeanlaisen säilytyksen turvaamiseksi. Perunat piti kuivattaa ennen kuoppaan, eli maakellariin laittoon, lisäksi säilytystila oli syytä puhdistaa, tuulettaa ja kuivata ennen perunoiden sinne vientiä. Kellarissa piti olla kunnollinen ilmanvaihtotorvi. Sitä ei saanut tukkia liian aikaisin, jotta perunoista saataisiin kaikki turha kosteus pois ja lämpö saataisiin laskemaan oikealle tasolle. Lämpö ei saisi olla yli kuuden asteen, jotta säilyminen olisi turvattu.³⁹ Tämä kirjoitus on hyvä esimerkki yksityiskohtaista neuvontaa antavasta sanomalehtiartikkelista, joita Perä-Pohjalaisessa jaettiin maatalouden kehittämiseksi.

Perä-Pohjolainen otti myös kantaa Peräpohjolan maanviljelysoloihin. Suurin virhe lehden mukaan oli yrittää kasvattaa sellaisia kasveja, jotka eivät olleet sopeutuneet pohjoisiin oloihimme. Vallalla lehden mukaan oli kaksi viljelyssuuntaa: viljan- ja heinäviljely. Täällä pohjoisessa ei viljan viljely eli peltoviljely menestynyt, kuten Etelä-Suomessa, sillä usein hallat ja sopimaton maanlaatu estivät viljelyn menestymisen. Lisäksi maahan tuotiin halpaa ulkomaista viljaa, ja kun työmiesten palkat olivat kohonneet entisistä ajoista, ei viljan kasvatusta juuri kannattanut. Enemmistö keskittyi pelloillaan rehukasvien viljelyyn myös täällä Peräpohjolassa, sillä karjanhoito toi meijeritalouden kautta

³⁹ ”Perunamädän ehkäisemiseksi.” (art.). PP 14.9.1898.

suuremmat tuotot. Lisää maata saatiin heinäviljelykseen luonnonniittyjen ja soiden raivauksella.⁴⁰

Seuraavaksi lehdessä kiinnitettiin huomiota meijerialouteen, sillä nautaeläinten tuberkuloosin leviämisen estämiseksi senaatin maanviljelystoimikunnalta ja lääkintöhallitukselta annettiin lausunto, jossa kiellettiin ulkomaisten nautojen maahantuonti. Tämä ei tosin koskenut Venäjältä tuotavia nautoja. Karjan omistaja sai tästä lähtien ilmaiseksi tutkituttaa karjansa eläinlääkärillä tuberkuloosin varalta. Ja tautiin sairastuneista ja sen takia teurastetuista eläimistä sai valtiolta korvaukset. Lisäksi vaadittiin, että meijereistä ei saanut maitoa myydä, ennen kuin se oli taudin tarttumisen ehkäisemiseksi kuumennettu vähintään 85 asteeseen ja pidetty sen lämpöisenä ainakin kymmenen minuutin ajan. Perä-Pohjolainen oli huolissaan meijereiden jatkumahdollisuuksista, sillä tällaiseen tarvittavia laitteita ei artikkelin mukaan ollut missään.⁴¹

Asetus tuli kaiken lisäksi voimaan, ennen kuin tieto oli edes tavoittanut meijerit. Muutokseen ei annettu yhtään siirtymäaikaa, vaan asetus tuli voimaan heti. Tätä oli artikkelin mukaan mahdoton toteuttaa, sillä ei ollut olemassa laitteita, joilla maito paitsi kuumennettaisiin 85 asteeseen, myös pidettäisiin tässä lämpötilassa kymmenen minuutin ajan. Suomen kansa ei ollut tottunut mahdottomiin asetuksiin, ja tähän kaivattiin Perä-Pohjolaisen mukaan ratkaisua. Tarkoitus ei varmaan ollut haitata tai kokonaan lakkauttaa meijeriliikettä, ja siksi ensi tilassa olisi lievennettävä ja muutettava maidon kuumennus määräyksiä. Valmistautumisaikaa oli joka tapauksessa annettava, että toteutus olisi mahdollinen.⁴² Tästä asetuksesta ei löytynyt mitään mainintoja yhdessäkään maatalouden historiaa käsittelevässä tutkimuksessa, joten asetuksen kohtalosta ei ole sen tarkempaa

⁴⁰ ”Sananen maanviljelys-oloista Perä-Pohjolassa.” (pk.). PP 9.2.1899. Satokangas 2004, 116–119; Östman 2004, 19–20, 35–43.

⁴¹ ”Meijerialoudelle surmaniskuko?” (art.). PP 16.2.1899.

⁴² ”Meijerialoudelle surmaniskuko?” (art.). PP 16.2.1899.

tietoa, mutta tällaisenaan se uhkasi maalle hyvin tärkeän meijerialouden tulevaisuutta. Mutta tietoja ei toisaalta löytynyt mistään yhtäkkisestä meijerialouden notkahduksestakaan, joten sen vaikutukset jäävät nyt myös hämärään. Aiheeseen ei palattu myöhemminkään lehden kirjoituksissa, vaan aihetta käsiteltiin vain tässä yhdessä ainoassa kirjoituksessa.

Yksityismetsäkomitea puolestaan antoi vuonna 1899 ehdotuksia muutoksiksi metsälakiin metsänhävityksen ehkäisemiseksi. Näitä käsiteltiin Perä-Pohjolaisessa kahdessa pääkirjoituksessa huhtikuussa 1899. Metsän käyttöä lehden mukaan rajoitettiin, niin ettei metsää saanut hakata kokonaan puuttomaksi, vaan sinne oli jätettävä siemenpuita. Lain noudattamista valvomaan asetettiin kussakin maalaiskunnassa metsälautakunta ja senaatin lääneihin määräämä tarkastaja. Metsänomistajan oli, metsää hakattavaksi luovuttaessaan, kirjallisesti ilmoitettava metsälautakunnalle, hakkuiden laajuus ja ehdot. Lisäksi annettiin erilaisia sanktioita määräysten rikkomisesta.⁴³ Tämä kaikki liittyi pelkoon metsävarojen häviämisestä, liiallisen tuhlailun seurauksena, jonka takia piti metsien käyttöä ja hakkuita rajoittaa myös yksityisten omistamissa metsissä.⁴⁴

Maanviljelijöille Perä-Pohjolainen tarjosi Branderin päätoimittajakaudella edelleen sekä tietoa, että opastusta käytännön maanviljelyksessä, mutta painopiste oli kuitenkin enemmän valtiollisten määräysten selostamisessa kuin varsinaisten neuvojen antamisessa.

1.3 Siikanen ja Teräksinen kehottivat yhteistoimintaan

⁴³ ”Yksityismetsäkomitea.” (pk.). PP 1.4.1899; ”Yksityismetsäkomitean ehdotukset.” (pk.). PP 8.4.1899.

⁴⁴ Peltonen 2004a, 108–127.

Emil Siikasen, oli valittu Branderin jälkeen väliaikaiseksi päätoimittajaksi, kunnes vakituinen päätoimittaja saataisiin valittua. Siikasen lyhyeksi jääneenä päätoimittaja-aikana käsiteltiin maataloutta vain erilaisten maatalouteenkin sopivien yhteistyötapojen eli osuuskuntien ja maamiesseurojen ja muiden maatalouteen liittyvien yhdistysten eurooppalaisten juurien esittelyyn keskittyvällä kirjoitussarjalla, jossa kerrottiin osuustoiminnan alusta Saksassa ja muualla Euroopassa ja niiden kokemuksista myös maataloutta hyödyntävistä osuustoiminnan muodoista, kuten osuuslainarahastoista ja yhdistyksistä, joita oli perustettu maatalouden yhteishankintoja varten. Näissä yhteistoiminnan juurista kertovissa kirjoituksissa, sekä syksyn 1899, aikaisten pakkasten ja hallan aiheuttamien katojen selviytymistä käsitelleessä pääkirjoituksessa nimimerkki S.K. käsitteli yhteistyömuotojen etuja kiperässä tilanteessa sekä valtion ja kuntien erilaisia hätäapua tarjoavia malleja lainajyvästöistä hätäapulainoihin.⁴⁵

Suomessa osuustoiminta ajatuksen maahan toi Hannes Gebhard, joka oli 1899 perustetun Suomen maalaisväestön osuustoiminnan edistämisseura Pellervon perustaja. Suomessa osuustoimintalaki saatiin vasta 1901, joten vanhemmat tässä hengessä perustetut yritykset olivat toimineet virallisesti osakeyhtiöinä.⁴⁶

⁴⁵ S.K., ”Juuria hoitamaan.” (pk.) PP 2.9.1899; S.K., ”Juuria hoitamaan. II.” (pk.) PP 5.9.1899; S.K. ”Juuria hoitamaan. III.” (pk.) PP 7.9.1899; S.K., ”Kun on kohdannut kato.” (pk.) PP 30.9. 1899.

⁴⁶ Rasila 1982, 93–94.

Vuoden 1899 kadoista ei juuri ole jäänyt mainintoja, sillä tutkimuskirjallisuudessa keskitytään lähinnä 1860-luvun suuriin katovuosiin ja tämä on niiden rinnalla varmasti pieni katovuosi, vaikka se vei Perä-Pohjolaisen mukaan monin paikoin lähes koko viljasadon ja heinästä sekä muista rehukasveista ja perunasta saatiin normaalivuosiin verrattuna lähes olemattomat sadot. Lehti kehotti toimeenpanemaan yhteisiä viljan hankintoja, jolloin hinta ja laatu voisi olla parempia kuin yksityiseltä kauppiaalta hankittuna.⁴⁷

Siikasen päätoimittajuuden jäätyä parin viikon mittaiseksi, otti vastuun lehden toimittamisesta vuoden 1899 loppuun asti lehden johtokunnan puheenjohtaja agronomi August Teräksinen, joka toimi lääninagronomin virkansa lisäksi aktiivisesti myös 1885 perustetussa Perä-Pohjolan Maamiesseurassa^{48,49} Teräksisen aikana Perä-Pohjolaisessa julkaistiin aluksi nimimerkin E. F. S. kirjoitus, jossa ilmaistiin jo otsikossa, että ”Perä-Pohjolan maatalous kaipaa parannusta”. Kirjoituksessa toivottiin maanviljelyskoulua perustettavaksi Peräpohjolaan, sillä maan muut maanviljelyskoulut olivat kaukana ja sijaitsivat lähinnä Etelä- ja Keski-Suomessa tiheämmin asutuilla seuduilla. Kirjoituksessa kerrottiin, että maanviljelys ja karjanhoito, sekä viljelyskelpoisten suo- ja korpialueiden hyödyntäminen kaipaisivat apua viljelijöiden koulutuksen kautta. Varsinkin sellaista koulutusta, jossa otettiin alueen olot huomioon. Perä-Pohjolan maamiesseura oli tehnyt työtä tiedon levittäjänä, mutta oli samalla myös ajanut koulun hankkimista alueelle.⁵⁰

Seuraavaksi Perä-Pohjolaisessa käsiteltiin maaseudun yhteistoimintaa kolmiosaisessa pääkirjoitussarjassa, jossa käsiteltiin yhteistoiminnan etuja maanviljelijöille ulkomaisten

⁴⁷S.K., ”Kun on kohdannut kato.” (pk.) PP 30.9. 1899.

⁴⁸ Perä-Pohjolan Maamiesseura vaihtoi vuonna 1906 nimensä Peräpohjolan Maanviljelysseuraksi, joten tutkimuskirjallisuudessa esiintyy molempia nimityksiä, josta johtuen nimi voi eri yhteyksissä vaihdella, vaikka kyseessä on yksi ja sama yhdistys. Peräpohjolan maanviljelysseuran toiminta vv. 1885–1960, 3.

⁴⁹ ”Perä-Pohjolainen 20-vuotias.” pk. PP 14.7.1917; Lampén 1935, 63.

⁵⁰ E. F. S., ”Perä-Pohjolan maatalous kaipaa parannusta.” (art.) PP 7.10.1899. Lampén 1935, 99–101; Peräpohjolan maanviljelysseuran toiminta vv. 1885–1960, 6–7.

esimerkkien voimalla. Yhteistoimintaa maanviljelijöille esiintyi pääasiassa ammattiyhdistyksinä ja osuuskuntina. Ammattiyhdistyksillä lehti tarkoitti maanviljelys- ja maamiesseuroja, jotka ajoivat sekä yhteiskunnallisten, että taloudellisten olojen parantamista tiedon levittäjinä ja yhteisten hankintojen yhteistilausten toimeenpanijana. Monet niistä välittivät myös maataloustuotteita yhteismyynteinä. Osuuskunnat olivat toinen maanviljelijöitä hyödyttävä yksinomaan aineelliseen hyötyyn tähtäävä yhteistoiminnan muoto maailmalla. Maanviljelijöitä hyödyttäviä osuuskuntia olivat ostaja myyntiosuuskunnat, jotka jäsenilleen ostivat tai myivät tuotteita mahdollisimman hyvään hintaan. Osuuskuntia voitiin perustaa myös hoitamaan jotain yritystä, kuten esimerkiksi osuusmeijerit. Lisäksi kerrattiin osuuskuntien hyötyä suhteessa osakeyhtiöihin, joista tärkeimmäksi lehti mainitsee sen, että osuuskunta koettaa tyytyä mahdollisimman vähäiseen voittoon ja jakaa senkin jäsenilleen sen mukaan, miten paljon kukin on osuuskunnalta vuodessa ostanut. Kirjoituksen mukaan ”Osuuskuntalaitos on oman avun periaatteelle rakennettu vähäväkisten yhteistoiminnan muoto.”⁵¹

Kirjoitussarjan kolmannessa osassa käännettiin katse kotimaanhan ja siihen tilanteeseen, jossa tuolloin oltiin. Suomessa ei ollut vielä mahdollista perustaa osuuskuntia, kuten edellä jo kerrottiin, koska osuuskuntalaki saatiin vasta vuonna 1901. Perä-Pohjolainen kehotti maanviljelijöitä liittymään jo toiminnassa olevaan Perä-Pohjolan Maamiesseuraan. Seuraan liittymisen etuja lueteltiin laveasti. Seura oli aikeissa palkata

⁵¹ ”Yhteistoimintaan! I” (pk.) PP 28.10.1899; ”Yhteistoimintaan! II” (pk.) PP 31.10.1988.

palvelukseensa agronomin hoitamaan karjanhoidon ja juurikasviviljelyksen neuvontaa ja kaksi karjakkoa, jotka kävivät tiloilla neuvomassa karjanhoitoa. Lisäksi jäsenillä oli mahdollisuus saada seuran kautta kasvitarhanhoidon neuvoilta, oja- ja kyntömiehiä, sekä käsitöiden opettajia. Jäsenille seura hankki myös mahdollisimman halvalla lannoitteita, siemeniä, väkirehujä, työkaluja ja koneita. Kun seura saisi rahavaransa karttumaan se lupasi tulevaisuudessa antaa jäsenilleen myös halpoja maanviljelyslainoja. Sen lisäksi, että liityttiin seuran jäseniksi, kirjoituksessa kehoitettiin ryhtymään perustamaan seuran ”haara-osastoja” jokaiseen kuntaan, jotta tieto ja hyödyt leviäisivät mahdollisimman laajalle.⁵² Tämä kaikki oli mahdollista, sillä seura oli vuonna 1899 ensimmäisen kerran saanut määrärahan maanviljelyksen, karjan-, puutarhan- ja metsänhoidon edistämiseksi ja näin se pystyi palkkaamaan vakinaisia toimihenkilöitä seuran palvelukseen.⁵³ Lehden päätoimittajana ja Perä-Pohjolan Maamiesseuran jäsenenä August Teräksisellä oli varmasti tietoa niin seuran toiminnasta kuin sen kaikista mahdollisista hyödyistä alueen maanviljelijöille, jotka varmasti motivoivat tällaisen kyseistä yhdistystä ylistävän kirjoituksen julkaisemiseen lehdessä. Maanviljelijöitä haluttiin herättää toimimaan yhdessä kaikkien hyödyksi, niillä keinoin, joita oli käytettävissä.

Aiheeseen palattiin vielä pääkirjoituksessa, jossa kerrottiin, että Perä-Pohjolan Maamiesseura aikoi tulevan talven aikana järjestää eri puolilla Peräpohjolaa

⁵² ”Yhteistoimintaan! III” (pk.) PP 2.11.1899.

⁵³ Lampén 1935, 73–74.

maanviljelyskokouksia, joissa aiheena olisivat yhteistoiminta-aatteen tunnetuksi tekeminen, maanviljelyksen ja karjanhoidon tiedon lisääminen esitelmin sekä seuran haara-osastojen perustaminen. Tilaisuuksissa saattoivat maanviljelijät myös seuran kautta tilata lääninagronomia ja seuran neuvoja sekä muita toimijoita seuraavaksi kesäksi. Lisäksi vielä ilmaistiin huolestumista viljelijöiden vähäiseen kiinnostukseen yhteistoimintaa kohtaan, vaikka esimerkit muualta Euroopassa olivatkin niin rohkaisevia. Kirjoituksessa arveltiin myös, että tarvetta ammatillisen tiedon levittämiseen ja hankkimiseen alueella olisi, ja että tuttua paikallista väkeä sisältävissä kokouksessa ilmapiiri olisi kaikille mieluinen ja aiheista syntyisi keskustelua.⁵⁴

Kotieläinten hoitoon ja huolenpitoon, erityisesti talvella, kiinnitettiin huomiota nimimerkin W. J. artikkelissa, jossa kiinnitettiin huomiota siihen, että talveksi karjaa jätettäisiin syksyisin vain sen, verran että se niillä olemassa olevilla rehuvaroilla tulisi kunnialla ruokituksi. Vaikka karjaa olisi pienempi määrä, se paremmalla ja riittävällä ruokinnalla tuottaisi myös talvella enemmän kuin suuri karjamäärä heikolla rehulla nälkää nähden. Lisäksi karjan talvisiin asumuksiin kiinnitettiin huomiota, myös karja tarvitsee tilaa, lämpöä, valoa ja riittävää ilmanvaihtoa, jotta se voisi hyvin ja tuottaisi paremmin ja parempilaatuista maitoa ja voita. Huonot olot ja ruokinta tuomittiin kirjoituksessa eläinräökkäykseksi. Karjan ruokintaan ja oloihin kiinnitettiin Suomessa yhä enemmän huomiota, kun maatalous muuttui viljan viljelystä enemmän karjatalousvaltaiseksi viimeistään 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Ja tuottajia valistettiin, että paremmalla ruokinnalla pienempi karjan määrä tuotti enemmän kuin suuri määrä heikosti ruokittuja. Myös navettarakennuksiin kiinnitettiin huomiota ja niitä uudistettiin. Navetan puhtaanapito oli tärkeää, sillä meijeriin viedyn maidon tuli olla puhdasta. Navettojen koko kasvoi, lannan talteenotto navetoista oli tärkeää hoitaa hyvin, lisäksi navettojen ikkunoiden määrää lisättiin ja valon määrä lisääntyikin navetoissa.⁵⁵

⁵⁴ ”Maanviljelyskokoukset perä-Pohjolassa.” (pk.) PP 16.11.1899.

⁵⁵ W. J., ”Pari sanaa kotieläinten puolesta.” (art.) PP 23.11. 1899, Vilhola 2004, 160–164; Östman 2004, 161–162.

Viimeisenä maataloutta koskevana kirjoituksena Teräksisen aikana Perä-Pohjolisessa tartuttiin metsänhoidon järjestämiseen esittelemällä Yksityismetsäkomitean ja Kruununmetsäkomitean päätöksiä. Artikkelissa keskityttiin niihin vaikutuksiin, joita komiteoiden mietinnöillä oli käytännön metsänkäytölle. Molemmat komiteat esittivät metsän käytön ja hakkuiden rajoittamista yksityisiltä henkilöiltä ja valtion metsien käyttöön vaadittiin aiempaa suunnitelmallisempaa, valvotumpaa ja voimakkaampaa metsätaloudellista otetta. Tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, että metsää piti hakata erityisesti siellä, missä se uhkasi haaskautua ja turmeltua yli-ikäisenä. Myös metsänhoitajien ja metsänvartijoiden koulutukseen ja palkkaukseen kiinnitettiin edelleen huomiota. Metsien loppuun kuluttamista pelättiin yleisesti 1800-luvun lopussa ja tämä vaikutti suuresti myös metsänkäyttöä koskevien komiteoiden suosituksiin, vaikka huomattiinkin, että valtiolla oli pohjoisessa suuria, hyödyntämättömiä, metsävaroja, joiden käyttöä hidasti huonot kulkuyhteydet ja pohjoisessa vielä kesken ollut isojaon toimitus.⁵⁶

Siikasen ja Teräksisen aikana Perä-Pohjolisessa keskityttiin pääasiassa erilaisten maanviljelijöitä hyödyttävien yhteistoimintamallien esittelyyn. Osuustoimintaa esiteltiin perehtymällä osuustoiminnan käytännön periaatteisiin sekä esittelemällä erilaisia osuustoiminnan muotoja muualla Euroopassa. Lisäksi maanviljelijöitä kehoitettiin liittymään erilaisiin maatalousjärjestöihin ja -seuroihin ja toimimaan niissä yhteistyössä sekä tiedon ja taidon levittämiseksi, että yhteisten hankintojen ym. taloudellista etua tuottavien yhteistyömuotojen edistämiseksi. Lisäksi kiinnitettiin huomiota metsien haaskaukseen valtiollisten tätä ehkäiseviä päätöksiä esittelemällä.

⁵⁶ ”Metsänhoidon järjestäminen.” (art.) PP 16.12.1899; Pekkala 1922, 596–600.

2. Jämsén tuo pitkäjänteisyyttä maataloutta koskeviin aiheisiin 1900–1905

2.1 Torppareiden ja muiden maanvuokraajien asema kirjoittelussa.

Torppareiden ja muiden maanvuokraajien asema nousee vasta Wilho Jämsénin aikana Perä-Pohjolaisen otsikoihin. Torppari oli erityislaatuinen maanvuokralainen, hänen hallinnassaan olevaa tilaa, maata ja tonttia, ei erotettu erilliseksi kokonaisuudeksi vaan se oli osa päätilaa. Torpparit maksoivat useimmiten pääosan vuokrasta työnä, jota saattoivat lisäksi täydentää pienemmät tavara- tai rahasuoritukset. Mäkitupalaiset olivat maaseudun toinen yleinen maanvuokraajaryhmä, jotka vuokrasivat niin pientä vuokraviljelmää, ettei siitä ollut perheen elannoksi, vaan toimeentulo tuli pääasiassa vuokratilan ulkopuolelta. He saattoivat omistaa mökkinsä, mutta maksoivat myös työllä vuokran pienestä viljelmästä, karjan laiduntamisoikeudesta, oikeudesta kerätä rehua talveksi ja polttopuuta isännän mailta. Ongelmia tuli pääasiassa siksi, että valtaosaa vuokrasopimuksista ei tehty kirjallisesti ja vuokran määrä, eli päivätyöt oli sovittu epäselvästi sekä apupäiviä⁵⁷ tai ylipäiviä⁵⁸ vaadittiin ihan yleisesti ja maininta niistä

⁵⁷ Apupäivät, eli vaadittiin ylimääräisiä työntekijöitä sadonkorjuun aikaan. Peltonen 2004b, 221.

⁵⁸ Ylipäivät eli käypää alemmalla päiväpalkalla tehtyjä ylimääräisiä työpäiviä. Peltonen 2004b, 221.

saattoi olla vuokrasopimuksessakin. Näillä voitiin kiristää torpparia, jonka olisi pitänyt olla aina saapuvilla, kun käskettiin.⁵⁹

Pohjois-Suomessa ei torppareiden merkitys ollut niin suuri, kuin esimerkiksi Hämeessä, sillä heidän osuutensa oli melko vähäinen ja heidän sijaintinsa oli usein hajallaan pitkin pitäjiä. Kruununmetsätorpat olivat selvästi yleisempiä, mutta mäkitupalaiset olivat erityisesti Kemin maalaiskunnassa merkittävä ja sosiaalisesti näkyvä maanvuorajaryhmä, jotka saivat tulonsa lähinnä metsäteollisuuden kausitöistä.⁶⁰

Ensimmäiseksi asiaan tartuttiin heti vuoden 1900 alussa pääkirjoituksessa, joka oli lainaus tarkemmin määrittelemättästä pääkaupungin lehdestä. Kirjoituksessa esiteltiin valtiopäiväesitystä, jossa nimenomaan pyrittiin parantamaan torpparien tilannetta, koska he olivat muita maanvuokraajia alisteisemmassa asemaa suhteessa vuokranantajaan. Vuokra-ajaksi ehdotettiin minimissään kymmentä vuotta, mutta vuokra-ajan maksimipituutta ei esityksessä nähty tarpeelliseksi säätää. Vuokran määrää voisi tarkistaa, kummankin osapuolen vaatimuksesta, aina kymmenen vuoden välein välimiesten kautta ja samalla tarkistettaisiin torpan oikeutta käyttää tilan metsää. Tilan myyntitilanteissa, esimerkiksi pakkomyynissä, tuli turvata torpparien oikeudet määrittelemällä ne tilanteet, joissa vuokrasopimus voitiin kumota ennen vuokra-ajan

⁵⁹ Peltonen 2004b, 217–221.

⁶⁰ Satokangas 2004, 91–92.

loppua. Vuokrasopimukset tuli rekisteröidä julkisen viranomaisen luona, jotta niistä saisi tietoa myös mahdollinen tilan ostaja. Vuokrasopimusta tehtäessä velvoitettiin järjestämään katselmus torpan kunnosta ja omaisuudesta ja sama vielä vuokra-ajan loppuessa, jotta torppasi saisi mahdollisista kohennuksista oikeutetun korvauksen. Samoin vuokranantaja sai vaatia korvauksia, jos torpan kunto tai maat oli päästetty rapistumaan, eikä niistä ollut pidetty huolta asianmukaisesti ja nämä omistaja saisi periä torpparin irtaimesta. Katselmusta hoitaisivat siihen varta vasten valitut katselmusmiehet.⁶¹

Seuraavaksi lehdessä esiteltiin Laki- ja talousvaliokunnan esitys ”torpparilaiksi” eli lakiehdotus maanvuokrasta maalla, siten laki koski maanvuokrausta yleensä sisältäen myös torpat. Lakiehdotus oli valiokunnassa kokenut muutoksia. Luettelen tässä selkeimmät kirjoituksen mukaiset muutokset verrattuna lakiehdotukseen. Vuokrasopimus tuli edelleen aina tehdä kirjallisesti ja todistajien läsnäoloa vaadittiin. Suulliset sopimukset eivät enää olleet päteviä. Vuokra sopimuksia saatiin tehdä enintään 50 vuodeksi tai eliniäksi Vuotuinen vuokramäärä oli määräajoin tarkistettava katselmuksen kautta. Perinnöllinen vuokraus oli luvallista ja autiotilaa tai uudistorppaa vuokratessa voitiin edelleen myöntää vapaavuosia. Vuokra lakkaisi vuokra-ajan loppuessa, mutta jos vuokralainen pysyi tilalla vielä kuusi kuukautta, eikä häntä pois hädetty, katsottiin sopimus silloin jatkettuna kymmenen vuoden ajaksi. Perinnöllisessä vuokrasopimuksessa vuokraoikeus siirtyi rintaperilliselle. Päivätöiden määrä piti olla tarkasti kirjattu, ja jos niitä ei sopimuksessa ollut määritelty, niin silloin työt piti jakaa tasaisesti siten, että ne eivät estäneet vuokraajan oman tilan hoitoa, eikä ylimääräistä työtä saanut velvoittaa tekemään. Metsänkäyttöoikeudessa tuli noudattaa tilan metsänhoitosuunnitelmaa. Lisäksi määrättiin, että jos päätila menee pakkomyyntiin, voi ostaja vuoden kuluessa irtisanoa vuokralaisen. Vielä määrättiin, että aiemman suulliset vuokrasopimukset piti muuttaa kirjallisiksi ja jos vuokranantaja ei suostunut tekemään kirjallista sopimusta, voi

⁶¹ ”Torpparikysymys.” (pk.) PP 24.2.1900.

vuokraaja haastaa vuokranantajan oikeuteen. Jos vuokraehdot olivat yhteneviä lain määräysten kanssa, oikeus voi julistaa sopimuksen kymmeneksi vuodeksi. Maanvuokran irtisanomiselle oli myös määrätty selvät ehdot; jos vuokralainen ei korjannut katselmuksessa havaittuja puutteita, jätti vuokran suorittamatta, luovutti torpan ilman lupaa toiselle, vei tilalta karjanrehua tai lantaa ilman lupaa, niskoitteli päivätöissä, poikkesi määräystä viljelyssuunnitelmasta tai täytti sopimuksen vilpillisesti, syyllistyi metsän haaskaukseen, syyllistyi paloviinan polttoon tai myyntiin, vietti tai salli asunnossaan vietettävän pahamaineista elämää, ei poistanut palveluksestaan rikoksen tehnyttä henkilöä tai poistanut tilaltaan käskettäessä talonväkeensä tai palveluskuntaansa kuulumatonta henkilöä.⁶²

Esitys oli viipynyt valiokunnassa, koska valiokunta muutti esitystä melko perusteellisesti. Lyhyimmän vuokra-ajan määrittelemineen, jäi siis tekemättä, sillä säädöt eivät olleet päässeet siitä yhteisymmärrykseen. Myös määräys vuokrasopimusten rekisteröinnistä jäi pois. Mutta määräys tulo ja lähtökatselmuksesta ja niiden perusteella määräytyistä kompensatioista tuli voimaan. Katselmuslautakunnat tuli määrätä joka kerta erikseen molempien valitessa edustajansa lautakuntaan, katselmuksen saattoi myös tehdä molemmat osapuolet kahdestaan, mikä taas vaikeutti vuokramiehen oikeudenmukaista kohtelua. Säädöt eivät vielä tuolloin tuntuneet tajuavan torpparikysymyksen yhteiskunnallista näkökulmaa, vaan katsoivat edelleen asiaa ahtaasti maanomistajan

⁶² ”Uusi torpparilaki.” (pk.) PP 19.5.1900.

näkökulmasta. Laki jätti vielä monia mahdollisuuksia vuokraehtojes epämääräisyyksiin, mikä ei selvästi tyydyttänyt torppareita. Valtiopäivät hyväksyivät lain 29.5.1900, mutta Kenraalikuvernööri Bobrikov, jätti lain vielä tarkastettavaksi Tilattoman väestön komitealle, joka kuitenkin asetettiin vasta vuoden 1901 helmikuussa.⁶³

Keisari oli vuonna 1899 määrännyt valtion ylijäämävaroista perustetavaksi rahaston, josta myönnettäisiin lainoja tilattomalle väestölle maan hankintaan. Tämä liittyi Bobrikovin aikeisiin lopettaa Suomen autonomia ja liittää maa tiiviimmin Venäjän valtakuntaan, kuitenkin niin että kansan enemmistö olisi antanut tälle hyväksyntänsä ja tätä varten tavallisen kansan mielialoja haluttiin kääntää Venäjälle suotuisempaan suuntaan. Tilattoman väen olojen parantaminen, liittyi näihin toimiin ja tuli Bobrikovin mielestä tapahtua nimenomaan venäläisten ansiosta, eikä kunniaa saanut antaa ”ruotsikoille”.⁶⁴

Tilattoman väestön komiteaa Perä-Pohjolainen käsitteleekin parissa kirjoituksessa vuonna 1901. Ensimmäisessä 6.7.1901 julkaistussa artikkelissa käsiteltiin komitean selontekoa toiminnastaan. Komitean tarkoituksena oli tutkia olisiko tarkoituksenmukaista perustaa Agraaripankki, joka tukisi tilattoman väestönosan oman maan hankintaa valtion myöntämien lainojen avulla. Tähän liittyen päätettiin aloittaa alakomitean tutkimus tilattoman maamme taloudellisten olojen tutkimisesta siltä osin, kun se koski tilatonta väestönosaa. Jokaiseen kuntaan päätettiin lähettää kysely, jossa selvitetäisiin maaomaisuuden jakoa, tilattoman väestön elinoloja sekä kuinka kunnille jo annettuja lainoja oli käytetty.⁶⁵

Toisessa pääkirjoituksessa julkaistiin Tilattoman komitean Virallisessa lehdessä julkaistu tiedonanto, jossa käytiin läpi lähettämiä kuntien vastauksia komitean lähettämiin kysymyksiin. Vastauksista kävi ilmi, että kunnissa oli vuoden 1898 Tilattoman

⁶³ Rasila 1961, 197–210, 213–219; Polvinen 1984, 287–294.

⁶⁴ Sama.

⁶⁵ ”Tilattoman väestön komitea.” (art.) PP 6.7.1901.

lainarahaston hoito käsitetty monella eri tavalla. Joissain oli lainarahaston varoja käytetty hyvin ja asianmukaisella tavalla ja toisaalla sitten taas ihan vastoin alkuperäistä tarkoitusta. Siksi ehdotettiin, että kyseistä asetusta olisi tarkennettava ja täydennettävä nykyisen alakomitean toimesta. Lisäksi jätettiin pohdittavaksi, voisiko joku muu kuin kunta olla lainojen hoitamisen ja myöntämisen toimeenpanijana. Tutkimuksessa selvisi, että suuri osa varoista, joita kunnille lainoja varten oli myönnetty, oli jäänyt käyttämättä. Komitea ehdotti, että lainavaroja voisi myöntää myös osuuskunnille. Vielä kerrottiin, että Kuvernööri oli tutustunut komitean ehdotuksiin ja lähettänyt mietinnön senaattiin sekä pyytänyt kyseiseen Tilattoman väen lainarahaston asetukseen vuodelta 1898 tekemään tarvittavat muutokset.⁶⁶

Itse pääkomitean alkuperäinen tarkoitus, eli sen tutkiminen miten parhaiten käytettäisiin maanhankintaan myönnetyt varat, jäi kokolailla tekemättä ja jo myönnetyt varat olivat vielä vuonna 1906 kokonaan käyttämättä, mutta alakomitea sen sijaan pääsi tekemään sitä yhteiskunnallista tutkimustyötä, jota oli kaivattu, jotta saataisiin selko tilattoman väestön todellinen suuruus suhteessa muuhun väestöön. Sen mukaan pääasiallisesti maanviljelyksestä elävästä väestöstä oli maanomistajia 32,5 prosenttia, vuokratilaltaan pääaelantonsa saavia vuokralaisia 16,8 prosenttia ja erilaista maanviljelystyöväkeä 47,7 prosenttia. Tämä selvityksen osa julkaistiin vasta vuonna 1913.⁶⁷

⁶⁶ ”Tilattoman väestön komitea.” (pk.) PP 7.11.1901B.

⁶⁷ Rasila 1961, 213–219.

Tilattoman väestön lainarahastoon Perä-Pohjalaisessa palattiin vuonna 1902, kun sen pääkirjoituksessa julkaistiin ne senaatin asetukseen tekemät muutokset, joiden piti selventää ja tarkentaa sitä kenelle ja mihin tarkoituksiin rahastosta lainoja voitiin hakea. Lainoja annettiin nyt edelleen myönnettäväksi ei vain kunnille, vaan myös maanviljelysseuroille, sitä varten perustetuille yhdistyksille ja osuuskunnille. Näiden piti lainoja edelleen jakaa tarkasti määritellylle tilattomalle väelle oman pienen tilan tai kodin hankkimista varten ja edistää näin kyseisen kansanluokan aseman ja taloudellisen tilan parantamista. Lainojen myöntäminen oli tarkasti säädeltyä ja lainojen käyttöä piti myös seurata.⁶⁸

Lakiin maanvuokrasta maalla palattiin Perä-Pohjalaisessa uudestaan vuoden 1903 alussa, kun Lakitieteen kandidaatti Onni Talas ruoti Keisarin 1902 vahvistamaa lakia useamman pääkirjoituksen verran. Laki katsottiin lehdessä niin merkittäväksi, että sitä oli syytä tarkastella yksityiskohtaisesti jo aiemmin julkaistujen kirjoitusten lisäksi. Kirjoituksen saatteessa jo arveltiin, että kun tulevasta laista myöhemmin tulisi kokemusta sitä voitaisiin edelleen arvioida ja muuttaa, jotta se suuremmassa määrin, kuin tämä säädetty laki, toteuttaisi lainsäätäjän tarkoitusta.⁶⁹

Kirjoituksessa kerrottiin seikkaperäisesti mitä oli määrätty vuokrasopimuksen muodosta, vuokra-ajasta ja virallisesta lähtöajasta vuokran loppuessa tai vuokran irtisanomistilanteissa, vuokran maksusta ja niistä ehdoista, joilla sitä voitiin muuttaa, ehdoista, joiden mukaan vuokralaisen sai irtisanoa, vuokrasopimuksen aiheuttamat korvaukset sekä vuokralaiselle, että vuokranantajalle, katselmuksista, ja muista vuokranantajan ja vuokralaisen oikeuksista ja velvollisuuksista. Lopuksi käytiin läpi lain vaikutus jo tehtyihin vuokrasopimuksiin ja kirjoituksen mukaan määrääjäksi tai eliniäksi

⁶⁸ ”Tilattoman väestön lainarahaston käyttäminen.” (pk.) PP 29.5.1902.

⁶⁹ ”Laki maanvuokrasta maalla.” (pk.) PP 3.1.1903.

tehdyt sopimukset eivät kuulu uuden lain piiriin. Sen mukaan myös ennen lakia tehdyt kirjalliset vuokrasopimukset, joissa ei ollut vuokra-aikaa määritelty ja jotka eivät koske perinnöllistä torpanvuokraoikeutta lakkaavat 14.3.1912, vaikkei niitä irtisanottaisi. Suullisista vuokrasopimuksista maanomistaja oli velvollinen viimeistään 14.3.1904 tekemään kirjallisen vuokrasopimuksen tai häneen voitiin soveltaa uuden lain oikeutta kihlakunnanoikeuden avulla saattaa sopimus kirjalliseen muotoon ja tällainen sopimus olisi voimassa kymmenen vuotta lain voimaantulosta 19.6.1902. Uutta lakia ei saanut soveltaa myöskään vuokrasopimuksiin, joilla perinnöksi ostettu kruununtalo kokonaisuudessaan tai siihen kuuluva torppa on annettu vuokralle, mikäli vuokrasopimus oli tehty ennen perinnöksi ostoa.⁷⁰

Vaikka laki oli viipynyt jo monta vuotta, oli senaatti määrännyt saadessaan sen 19.6.1902 julkaistavaksi, ilman perusteluja lain voimaantulospäiväksi vasta 1.1.1904, joten valtiopäivien hyväksymisestä kesti kolme ja puoli vuotta, ennen kuin laki vihdoinkin saatiin voimaan.⁷¹

Maanvuokralakiin palattiin Perä-Pohjalaisessa uudellee vuoden 1904 alussa, kun laki vihdoinkin tuli voimaan. Tässä kirjoituksessa mainittiin vielä, että tämä laki ei koskenut kruununtaloja, kuninkaan kartanoita, sotilas- sekä siviiliviraston tai papiston virkataloja

⁷⁰ ”Laki maanvuokrasta maalla.” (pk.) PP 3.1.1903, 10.1.1903, 13.1.1903, 17.1.1903, 20.1.1903, 24.1.1903.

⁷¹ Rasila 1961, 209–210.

sekä sellaisiin kuuluvia torppia, näitä koskevat ennen asetetut erityiset asetukset ovat edelleen voimassa.⁷²

Kruununmaiden asuttamisesta ja siihen liittyneestä Tilattoman väestön alakomitean kruununmaita koskevasta mietinnöstä julkaisi Perä-Pohjolainen laajan Uudesta Suomettaresta lainatun pääkirjoitussarjan vuonna 1904. Lehti kertoi asian koskevan maankuntaamme suuressa määrin. Aluksi kerrottiin kruununmaiden asumusten historiasta ja määristä. Kirjoituksen mukaan kruununmetsätorppia oli ollut vuonna 1870 koko maassa 1430 ja vuonna 1901 3215, kasvusta oli 70 prosenttia tullut Oulun läänin alueelle. Samassa ajassa oli 167 torppaa muutettu uudistiloiksi, 110 oli lunastettu metsänvartijan asunnoksi, 88 erotettu kruununmaista isonjaon tai maanvaihdon kautta, 58 oli yhdistetty naapuritorppiin ja 124 jäänyt autioksi tai luvan saatuaan jäänyt perustamatta.⁷³

Kruununmetsien asuttamista oli vaikeuttanut monien viranomaisten ja erityisesti metsänhoitajien nihkeä suhtautuminen asiaa kohtaan. Alakomitea kuitenkin katsoi, että viljelykseen hyvin sopivaa maata ei monin paikoin enää ollut kovin paljoa suhteessa kruununmetsämaiden suureen laajuuteen. Parhaat mahdollisuudet maanviljelyyn ja uusien asutustilojen perustamiselle alakomitea näki suomailta, joiden kuivatuksen aloittamisen ja ojittamisen alakomitea katsoi valtion tehtäväksi, jotta tiloilla olisi mahdollisuutta heti aloittaa viljelyä. Alakomitean mietinnön mukaan, vaikka kruununmetsätorppien oikeudellinen asema olikin ollut jokseenkin turvaton ja kulkuyhteydet heikot, oli niillä tilojen kehitys ollut suhteessa kahteen muuhun asutusmuotoon varmempaa. Tästä syystä se Tilattoman väen alakomitean mukaan ansaitsi yhä edelleen saada tärkeän sijan valtion asutustoiminnassa. Alakomitea suositteli, että uudisasutusta pitäisi entistä vilkkaammin jatkaa, mutta perustamisen perusteena

⁷² ”Uusi maanvuokralaki.” (pk.) PP 5.1.1904.

⁷³ ”Kruununmetsämaitten asuttaminen.” (pk.) PP 19.5.1904.

pitäisi olla kannattava maanviljelys eikä pelkät metsän myyntitulot. Metsiä luovutettaisiin asutettaville vain yhteismetsien muodossa. Muutenkin metsien käytölle tulisi antaa tarkat ehdot, jotta metsien tuhlaus ja myyntikeinottelu ei olisi mahdollista. Tilat annettaisiin koeajan jälkeen perinnöllisiksi vuokratiloiksi ja nykyiset kruununmetsätilat muutettaisiin vähitellen maanviljelys- tai asuntotiloiksi, asuntotilat annettaisiin vuokralle vain määräajaksi, enintään 25 vuodeksi. Asutusta tulisi valvoa kuhunkin kuntaan perustettavalla asutuslautakunnalla, joiden toimintaa hallinnoitaisiin pääkaupunkiin perustettavalla asutushallituksella ja näin asutustoiminta irrotettaisiin kokonaan metsänhoitohallituksesta.⁷⁴

Kruunun viljelyskelpoisten maiden asuttamista lehti käsitteli ”Eteenpäin-Kalenterista” lainatussa nimimerkin A.T. kirjoituksessa ”Viljelyskelpoisista kruununmaista ja niiden asuttamisesta.” Siinä laveasti kerrottiin komiteamietinnöstä, jossa oli lueteltu missä maassa oli sellaisia asuttamattomia kruununmaita, joita voisi viljellä. Peräpohjolassa vielä mainittiin paikoin olevan hyviä viljelyksen sopivia alueita ja laajoja suoalueita, joita voisi ottaa viljelykseen, vaikka parhaat niistä oli jo yksityisten omistuksessa.⁷⁵

Kirjoituksessa seuraavaksi pohdittiin eri kruununmaiden asuttamisen muotoja. Uudistalot olivat olleet halutuin asutusmuoto, jossa tilat saatiin vähäisestä hinnasta lunastaa

⁷⁴ ”Kruununmetsämaitten asuttaminen.” (pk.) PP 19.5.1904, 21.5.1904, 26.5.1904, 28.5.1904, 31.5.1904, 2.6.1904.

⁷⁵ A. T., ”Viljelyskelpoisista kruununmaista ja niiden asuttamisesta.” (pk.) 31.1.1905, 2.2.1905, 4.2.1905.

perintötiloiksi, mutta tämä toiminta oli ollut vuodesta 1892 asti lähes kokonaan pysähdyksissä, koska lääneihin asetetut tutkimuslautakuntien tekemät tutkimukset uudistilojen perustamiseen sopivista alueista olivat vielä kesken. Kruununtorpat mainittiin itsenäisiksi perintötiloiksi, joita ei vähäisen veronalaisen maan määrän takia ole voitu manttaaliveroon laittaa, ja tämä asutusmuoto mainittiin hyvin vähäiseksi. Kolmantena mainittiin kruununmetsätorpat, jotka mainittiin luonteeltaan yksityismailla olevien torppien kaltaisiksi. Lopuksi kirjoituksessa kiiteltiin valtion toimia tilattoman väen aseman parantamiseksi, mutta kaivattiin myös tilattomilta itseltään toimia ja valmiutta muutokseen.⁷⁶

Kruununmaiden asuttamiskysymyksen yhteydessä alakomitea sai jo aikalaisiltaan kritiikkiä juuri siitä, että se päätyi kruunutorpparijärjestelmään ja jätti huomioimatta torpparien yleisesti tunnetun toiveen, että ensin olisi varmennettu vuokraoikeus ja sitten annettaisiin mahdollisuus lunastaa torppa kokonaan omaksi.⁷⁷

Maanvuokralakiin palattiin Jämsénin aikana Perä-Pohjolassa vielä vuoden 1905 toukokuussa Raatajat lehdestä otetulla kirjoituksella, kun laki oli ollut vuoden voimassa. Kirjoituksessa korostettiin erityisesti kirjallisen vuokrasopimuksen vaatimuksen, vuokranmaksun päivätöiden määrän tarkan määrittelyn, sekä katselmusten kautta saatavien kompensatioiden merkitystä. Vielä kuitenkin kummasteltiin, ettei lakiin saatu määritettyä lyhyintä mahdollista vuokra-aikaa ja, joillain seuduin yleisen, mutta selkeän väärinkäytöksen eli torppareilta vaaditun vuokraoikeuden vahvistavan käsirahan kieltämistä.⁷⁸

Viimeisenä torppareita ja muitakin maataloustyöväkeä koskevana kirjoituksena Jämsénin aikana Perä-Pohjolaisessa julkaistiin heinäkuussa pääkirjoitus, jossa käsiteltiin

⁷⁶ A. T., ”Viljelyskelpoisista kruununmaista ja niiden asuttamisesta.” (pk.) 31.1.1905, 2.2.1905, 4.2.1905.

⁷⁷ Rasila 1961, 218–219.

⁷⁸ ”Maanvuokralaki ja torpparikysymys.” (pk.) PP 18.5.1905; Peltonen 1992, 286–291.

maataloustyöväen työaika. Kirjoituksessa esiteltiin Hämeen läänin maanviljelysseuran vuosikokouksen osanottajien kannanotot ja johtopäätökset asiasta. Yleisesti oltiin sitä mieltä, että maataloustyöaika voisi hyvin lyhentää 10–11 tuntiin nykyisin yleisestä 13 tunnista, jos aika käytettäisiin tehokkaasti. Talvella työajan katsottiin, valon vähäisyydestä johtuen, muutenkin usein jäävään tätä lyhyemmäksi. Mutta kesällä, erityisesti heinätoiden aikaan, työaika saattoi hyvinkin olla paljon tätä pidempikin. Kokouksessa katsottiin lisäksi, että pyyntöihin työajan lyhentämisestä pitäisi maanviljelijöiden työnantajina ryhtyä vapaaehtoisesti ja pian, ennekuin toivomukset muuttuisivat vaatimuksiksi. Tämä parantaisi mielialoja ja työväen sitoutumista töihinsä. Tässä kirjoituksessa lehti toi esille ajankohtaisen asian, mutta käsitteli sitä yksinomaan maanomistajien ja maataloustyöntekijöiden näkökulmasta. Itseasiassa työaikaan eivät torpparit muutoin, kuin päivätöiden määrään ja sijoittumiseen, ja hevosten työpäivän pituuteen, olleet itse vaatimuksissaan edes kiinnittäneet huomiota, vaan lyhennysvaade työpäivän pituudessa nousi enemmän esille juuri muiden keskuudessa. Teollisuustyöväestön työpäivän pituutta oli käsitelty työväenliikkeen toimesta jo 1890-luvulla, mutta maataloustyöväen työaika otettiin sen piirissä kantaa vasta 1899.⁷⁹

Jämsénin aikana Perä-Pohjolaissa torppareita koskevassa kirjoittelussa keskityttiin lähes ainoastaan uuden maanvuokralain käsittelyyn. Lakia ja sen valmistelun eri vaiheita käsiteltiin hyvinkin tarkasti, ja asia varmasti koettiin yhteiskunnallisesti tärkeäksi aiheeksi. Torpparien ja tilattoman maalaisväestön ehdinko oli tärkeää tuoda esille ja siksi lakia ja sen tuomia muutoksia varmasti käsiteltiin niin yksityiskohtaisesti. Oli tärkeää, että maanvuokrauksen molemmat osapuolet saivat perusteellisesti tietoa tulevista muutoksista. Pohjoisessa-Suomessa olivat kruununmaiden asutusasiat toinen selvästi tärkeä asia, joka koskettivat väkeä laajasti, ja asiaan perehdyttiinkin kahdenkin kirjoitussarjan verran, joissa molemmissa käsiteltiin Tilattoman väen komitean alakomitean mietintöä.

⁷⁹ ”Maanviljelys-työpäivän lyhentämiskysymys.” (pk.) PP 15.6.1905; Rasila 1961, 253–256, 263–267.

2.2 Pellervo-seura ja maatalouden osuustoiminta

Jämsénin aikana Perä-Pohjolaisessa käsiteltiin edelleenkin maanviljelijöiden yhteistoimintaa ja osuustoiminta oli yksi sen tärkeimmistä muodoista. Osuustoimintaa käsiteltiin Jämsénin aikana aluksi lähinnä Pellervo-seuran kautta. Kerrottiin seuran perustamisesta Suomen maalaisväestön osuustoiminnan edistämiseksi vuonna 1899 ja siitä, miten Pellervo-seuran aikoi perustaa maaseudun yhdistysten osto- ja myyntiyhdistysten avuksi oman välitystoimiston, joka hankkisi suurilta ja luotettavilta myyjiltä tarjouksia yhdistysten tilaamiin yhteishankintoihin. Näin säästettäisiin yksittäisten yhdistysten työtaakkaa, kun välitystoimisto hoitaisi ja laskuttaisi yhdistyksiä toteutuneista tilauksista. Tämä toiminta ei kuitenkaan sitonut yhdistyksiä vaan ne saivat vapaasti päättää mistä tilauksensa hankkivat. Pellervo-seura antoi Välitysliikkeelle rahallista tukea, jonka avulla saatiin katettua toimintakulut. Välitysliike oli hyvä apu yhteisostoissa ja se ainakin jossain määrin onnistui alentamaan maanviljelytarvikkeiden hintatasoa ja kiinnittämään huomiota niiden laatuun.⁸⁰

Osuustoimintalaki saatiin Suomessa voimaan vihdoinkin vuonna syyskuussa 1901. Tätä lakia ja sen vaiheita Perä-Pohjolainen käsitteli Maamiehestä lainatussa pääkirjoituksessaan heinäkuussa 1901. Lakia varten perustettiin jo vuonna 1899 komitea, jonka mietinnön mukaan vuoden 1900 valtiopäiville annettiin esitys laiksi, joka hyväksyttiin. Kirjoituksen mukaan laissa kuvattiin osuuskunnat yrityksiksi, jotka oli perustettu osakkaisen elinkeinonharjoittamista tai toimeentulonsa helpottamista varten ja jossa osakkaat yhdessä vastasivat yhteisistä sitoumuksista. Osuuskunnassa piti olla vähintään viisi jäsentä, mutta muuten määrää ei rajoitettu. Osuuskunnan säännöissä

⁸⁰ ”Pellervon synty.” (pk.) PP 7.5.1901; ”Huomattava toimenpide maanviljelijäin osuustoiminnan alalta.” (art.) PP 5.2.1901; Vilhola 2004, 191–192; Karhu 1999, 246–249.

määrättiin tarkemmin toiminta ja miten vastuut käytännössä hoidettiin. Säännöt saatettiin määrätä, että jäsenet vastasivat sitoumuksistaan vain jäsenmaksuillaan ja yhteisellä omaisuudella tai jäsenmaksun lisäksi saattoi olla vaatimus niin sanotusta lisämaksuvelvoitteesta tiettyyn summaan saakka, tätä lisämaksuvelvoitetta sai käyttää vain vararikossa, jokainen vastasi yhtäläillä eikä kukaan toista enemmän. Kaikki osuuskassan jäsenet olivat tasa-arvoisia ja kullakin oli yksi ääni, eikä valtakirjoja hyväksytty, jos sitä ei nimenomaan säännöissä sallittu. Muutoin osuuskuntien toiminta oli hyvin vapaata, eikä sitä säädelty, vain velaksi myynti oli kielletty jäsenten ulkopuolisille. Kirjoituksessa kiiteltiin Pellervo-seuran toimia, jonka takia osuustoiminta-aatteen perusteet arveltiin olevan kansalle jo hyvinkin tutut.⁸¹

Osuustoiminta pääsi lain myötä vihdoinkin alkuun. Osuuskunta oli yritys- tai yhtiömuoto, jossa valta ja vastuukysymykset oli muotoiltu ihan uudella tavalla verrattuna esimerkiksi osakeyhtiöihin. Valta jakaantui tasan jäsenten kesken ja samoin osuuden arvo oli kiinteä. Osuuskunnan jäsenen taloudellinen vastuu rajoittui osuus- eli jäsenmaksuun ja joskus määrättyyn lisämaksuvelvollisuuteen, joka yleensä oli enimmillään osuusmaksun suuruinen.

Pellervo-seura oli käynnistänyt suunnitelmat maanviljelijöiden heikkojen luotto-olojen kohentamiseen osuustoiminnan hengessä jo vuonna 1900, aloittamalla saksalaisen mallin mukaisen keskuslainarahaston suunnittelun. Valtiopäivillä suhtauduttiin seuran esittämään valtiolaina-anomukseen myönteisesti, mutta Osuuskassojen Keskuslainarahasto-Osakeyhtiön yhtiöjärjestykselle saatiin senaatin hyväksymä malli vasta vuoden 1902 maaliskuussa ja toukokuussa oli kasassa yksityisiltä jo pitkään kerätty osakepääoma. Perä-Pohjolaisessa maanviljelijäin osuuskassoihin tartuttiin heinäkuussa 1902 pääkirjoituksessa, jossa oli lainattu Pellervo-seuran julkaisemaa kirjasta nimeltä ”Liikepääoman hankkiminen Suomen maanviljelykselle osuustoiminnan avulla.”

⁸¹ ”Osuustoimintalaki.” (pk.) PP 18.7.1901.

Kirjoituksessa kerrottiin niistä hankaluuksista, joita maanviljelijöillä oli saada lyhyitä ja edullisia lainoja tuotantonsa kehittämiseen ja miten osuuskassat toisivat tähän helpotusta. Osuuskassojen toimintaa kuvattiin myös seikkaperäisesti. Kassan jäsenet olivat yhteisvastuussa kassan veloista ja lainoja myönnettäisiin ainoastaan tiettyihin ja ennalta yhdessä sovittuihin tarkoituksiin. Lainoilla oli tarkoitus kehittää ja kohottaa osakkaan taloutta tai luoda säästöjä taloudessaan. Esimerkkeinä kirjoituksessa esitettiin maataloutta edistävät hankinnat kuten koneet tai että saattoi odottaa karjaa myymättä ohi huonon ajan, kunnes hinnat olisivat nousseet. Johtokuntaan piti valita vain luotettavia ja huolellisia kansalaisia, eikä heille maksettu palkkaa, joten hallintokulut olivat pienet. Osuuskassat perustettiin yleensä korkeintaan kylän kokoiseksi, jolloin kaikki tunsivat toisensa ja oli turvallista ottaa yhteisesti vastuu lainoista. Osuuskassat hakivat lainaa Keskuslainarahastosta, joka myönsi lainoja vain osuuskassoille, eikä lainkaan yksityisille. Keskuslainarahaston osakepääoma oli, kirjoituksen mukaan, tarkoitus toiminnan päästyä vauhtiin ja kannattavaksi lunastaa pois, eikä sille myönnetty kuin pieni korko. Keskuslainarahasto odotti yhä valtion tukea ja mahdollisuuksia valtion myöntämille lainoille, kuten muissakin maissa, ja sen nähtiin olevan toiminnan ehto ja edellytys.⁸²

Osuustoimintaa esiteltiin Perä-Pohjolaisessa myös kertomalla parinkin Juho Torvelaisen kirjoituksen verran maaseudun osuustoiminnasta Tanskassa. Näissä esiteltiin tanskalaista

⁸² ”Maanviljelijäin osuuskassat.” (pk.) PP 31.7.1902, Karhu 1999, 248–254; Vilhola 2004, 189–195.

osuusmeijeritoimintaa ja kuinka osuusmeijerit olivat Tanskassa liittyneet yhteen ja muodostaneet yhteisen hankintatukun ja voinvientiliikkeitä. Voin laatu ja siitä saatu hinta oli maassa parantunut osuusmeijereiden toiminnan myötä. Työntekijöille oli yhteisesti perustettu oma tapaturmavakuutuslaitos. Tanskan hallitus oli myöntänyt osuusmeijereille tukea palkkaamalla konsulentteja ja neuvoja. Yksi syy menestykseen oli ollut karjan hyvin onnistunut jalostustyö, jota oli tehty sonni- ja tarkastusyhdistysten toimesta ja näissäkin karjanomistajat toimivat yhdessä, jolloin kukin vastasi kustannuksista lehmälukunsa mukaan. Lisäksi esiteltiin Tanskan alueellisista osuuskunnista mm. Luoteis-Jyllannin karjanmyynti osuuskunta, joka hoiti karjan myyntiä Saksaan, Sjellandin maidonmyynti osuuskunta, joka hoiti maidon ja maitotuotteiden myyntiä Kööpenhaminassa. Lisäksi moniin kyliin oli perustettu paikallisia osuuskuntia hoitamaan myös leipomoita ja panimoja.⁸³

Vuoden 1903 marraskuussa Perä-Pohjolainen julkaisi huolestuneena pääkirjoituksessaan, että valtion meijerirahastosta, ei ainakaan lähitulevaisuudessa saataisi enää lainoja uusien meijereiden perustamista varten, sillä rahaston varat oli loppuun käytetty, eikä uusia varoja lainojen korkojen ja lyhennysten muodossa olisi vielä pitkän aikaan kerätty tarpeeksi. Pellervo-seura oli anonut valtiolta meijerirahastoon lisää varoja, mutta nyt piti lehden mukaan huomiota kääntää pienistä yksityisistä meijereistä suurempiin

⁸³ Juho Torvelainen, ”Tanskan yhteistoiminnallinen maito- ja karjatalous.” (pk.) PP 1.3.1902; Juho Torvelainen, ”Piirteitä maanviljelijäin paikallisista osuuskunnista Tanskassa.” (pk.) PP 4.12.1902; Karhu 1999, 245–246.

osuusmeijereihin, joita yhdessä perustamalla kulut ja tuotto jakautuvat kaikille osakkaille.⁸⁴

Perä-Pohjolainen julkaisi myös huhtikuussa 1904 kirjoitussarjan, jossa esiteltiin kolmansien Helsingissä järjestettyjen Pellervo-päivien ohjelmaa. Aluksi oli ollut Pellervo-seuran vuosikokous ja sen jälkeen oli ollut esitelmää ja keskustelua mm. osuuskassojen perustamisesta ja hoidosta, osuusmeijereiden taloudenhoidosta, eläinten suojelusta, osuuskuntien laillisesta vastuunalaisuudesta, yhteisostojen järjestämisestä ja viljan myyntiosuuskunnista.⁸⁵

Jämsénin aikana Perä-Pohjolainen keskittyi osuustoiminnasta kertoessaan hyvin pitkälti Pellervo-seuran toimintaan. Se kertoi Pellervon välityksellä, jonka tavoitteena oli auttaa maanviljelys- ja talousseurojen maatalouden hankintojen yhteisostojen toimeenpanossa. Lisäksi Pellervo organisoivat Osuuskassojen toimintaa perustamalla Osuuskassojen keskuslainarahaston, jotta maanviljelijät saivat kipeästi tarvitsemiaan lainoja toimintansa kehittämiseen. Pellervo ja sitä myöten kirjoitusten kautta myös Perä-Pohjolainen jakoi tietoa ja käytännön neuvoja osuustoiminnan alkuun saattamiseen ja tanskalaisten esimerkkien avulla myös vinkkejä siihen, miten muualla oli osuustoimintaa hyödynnetty maatalouden olojen ja kehityksen tukemiseksi.

⁸⁴ ”Tärkeä kysymys maataloudellemme.” (pk.) PP 28.11.1903.

⁸⁵ ”Pellervon-päivät.” (pk.) PP 9.4.1904, 12.4.1904, 14.4.1904, 16.4.1904.

2.3 Perä-Pohjolan Maamiesseuran toiminta ja tilaisuudet tiedon jakajina

Maatalouden yhteistoimintaa oli myös toimiminen erilaisissa maatalouden neuvontaa antavissa yhdistyksissä esimerkiksi kuten Perä-Pohjolan maamiesseurassa. Yhdistystoimintaa Jämsénin aikana käsiteltiin aluksi kirjoitussarjalla Toisesta maanviljelys- ja talousseurain edustajain kokouksesta, kirjoituksessa käytiin lävitse kokouksen kulkua ja siellä käsiteltyjä asioita, kuten esimerkiksi miten karjanlanta tulisi käsitellä, jotta se mahdollisimman tarkasti tulisi hyödynnettyä. Kokousta käsiteltiin kaikkiaan kahden lehden artikkeleissa sekä yhden lehden pääkirjoituksessa. Kirjoituksessa lyhyesti kerrottiin niistä asioista, joita kokouksessa oli käsitelty ja minkälaiseen johtopäätökseen kokous käsitellyistä asioista tuli.⁸⁶ Monet käsitellyt asiat olivat sellaisia, jotka kiinnostivat maataloudesta elantonsa saavaa väkeä ja siksi kokouksen sisältöä varmasti kuvattiinkin niinkin tarkasti, mutta itse aiheiden käsittely oli lähinnä mainintoja, eikä asiaan keskitytty sen tarkemmin.

Seuraavaksi Perä-Pohjolainen tarttui aiheeseen K. Kerkkosen pääkirjoituksena julkaistussa kirjoituksessa, jossa kaivattiin Pohjois-Pohjanmaan maalaisseuroille

⁸⁶ ”Toinen maanviljelys- ja talousseurain edustajain kokous.” (art.) PP 13.3.1900, 22.3.1900, (pk.) 27.3.1900.

keskuseuraa. Kirjoituksessa mainittiin kirjoittajan toimivan Pellervo-seurassa neuvojana ja, että hänen mielestään Oulun läänin talousseura ei sääntöjensä puitteissa kyennyt hoitamaan niitä tehtäviä, joita tällaisen keskuseuran tulisi hoitaa ja muutenkin kyseisen seuran sääntöjä moitittiin vanhentuneiksi. Kirjoituksessa keskuseuran tärkeimmiksi tehtäviksi kerrottiin palkata neuvoja ja karjakkoja kiertämään paikallisseuroissa sekä neuvoa paikallisten seurojen johtoa, seurata kiertokirjeiden ja kyselyiden avulla paikallisten oloja ja tilannetta.⁸⁷ Kirjoituksessa ei mitenkään mainittu jo vuonna 1886 perustettua Perä-Pohjolan maamiesseuraa, joten ilmeisesti se luettiin näihin paikallisiin seuroihin, joille kaivattiin keskuseuraa. Oulun läänin talousseuran historiassa kerrottiin, että Perä-Pohjolan alue oli erilainen kuin muualla seuran alueella, koska viljasato ja ”muut luonnon antimet” olivat niukat ja alue suuri, joten se oli syynä uuden itsenäistyneen seuran perustamiselle.⁸⁸

Perä-Pohjolan Maamiesseuran vuoden 1900 toimintakertomusta lainattiin Perä-Pohjolaisessa viiden pääkirjoituksen verran. Kirjoituksessa kerrottiin huonosta satovuodesta, johtokunnan kokoonpanosta, lääninagronomi Teräksisen toiminnasta seuran hyväksi työnsä ohessa virkamatkoillaan alueella ja myös tulevista esitelmätilaisuuksista, jäsenille annetuista huokeista lainoista ja muista eduista. Seuran toiminta-alue oli kuitenkin suuri ja oli laadittu ohjeet, erityisten haaraosastojen eli

⁸⁷ K. Kerkko, ”Keskuseura Pohjois-Pohjanmaan Maalaisseuroille!” (pk.) PP 4.8.1900.

⁸⁸ Peräpohjolan maanviljelysseura vv. 1885–1960, 3; Miettinen 1978, 20.

paikallisseurojen perustamiseksi, jotka voisivat mm. hoitaa paikalliset yhteistilaukset. Vuosikertomuksessa kerrottiin myös Oulun läänin talousseuran kanssa yhdessä palkatusta metsäkonsulentista, joka vuorotellen toimisi kummankin seuran alueella. Seuran karjanhoidon-, meijeritalouden- ja juurikasviviljelysneuvoja F. Simola kertoi myös alueen tilasta ja tarvittavista toimituksista näiden alojen kehittämiseksi, kuten esimerkiksi sonnyyhdistysten ja isompien osuusmeijereiden perustamisen tarpeesta. Tietoa rehujuurikasvien viljelystä ja käytöstä rehuksi piti ehdottomasti levittää alueella ja ilmaisia siemennäytteitä sekä käytännön viljelysneuvontaa oli jo annettu.⁸⁹

Maamiesseuran haaraosastojen eli paikallisten yhdistysten toiminnasta pidettyjä esitelmää nimimerkki August T-nen. käsitteli kahdessa Perä-Pohjolan pääkirjoituksessa vuoden 1901 huhtikuussa. Ensiksi kerrottiin itse Perä-Pohjolan Maamiesseurasta ja sen toiminnasta ja sitten kerrottiin miksi ja miten paikalliset voisivat perustaa omia haaraosastoja, jotka paremmin voisivat organisoida seuran toimintaa paikallisella tasolla. Tärkeimmäksi toiminnaksi kirjoituksessa kerrottiin paikallisten yhteisostojen tekeminen yleensä kahdesti vuodessa eli syksyllä ja keväällä. Tätä varten kaikki jäsenet kutsuttaisiin koolle ja tehtäisiin jokaisen tarpeiden mukaiset tilaukset, joiden tekemiseen kirjoituksessa annettiin seikkaperäiset ohjeet. Lisäksi kerrottiin, että haaraosastot voisivat hankkia yhteisostoina jäsenten yhteiskäyttöön maatalouskoneita tai laitteita, joiden käytöstä perityllä vuokralla niiden huolto ja uusien hankinta järjestyisi ja tähänkin annettiin hyviä ohjeita ja neuvoja. Paikalliset haaraosastojen kokouksissa voisivat jäsenet keskustella keskenään kokemuksistaan ja jakaa näin toisilleen tietoa ja esimerkkiä, joita ei välttämättä yksin muuten tulisi ajatelleeksi tai kokeilleeksi.⁹⁰ August Teräksinen oli varmasti kirjoituksen tekijä ja esitelmien pitäjä, sillä hänen kerrottiin perustaneen paikallisosastoja pitäneen esitelmää seuran hyväksi.⁹¹

⁸⁹ ”Kertomus Perä-Pohjolan Maamiesseuran toiminnasta v. 1900.” (pk.) PP 2.4.1901, 4.4.1901, 6.4.1901, 11.4.1901, 13.4.1901.

⁹⁰ August T-nen., ”Sananen Perä-Pohjolan Maamiesseuran haaraosastojen toiminnasta.” (pk.) PP 23.4.1901, 25.4.1901

⁹¹ Lampén 1935, 62–63.

Seuraavaksi Perä-Pohjolan Maamiesseuraa käsiteltiin helmikuussa vuonna 1903 kahden pääkirjoituksen verran nimimerkin A.T. kirjoituksessa, jossa kerrottiin, että maamiesseuran haaraosastot oltiin järjestämässä itsenäisiksi maalaisseuroiksi siten, että Perä-Pohjolan Maamiesseurasta tehtäisiin näiden maalaisseurojen keskusseura, jonka jäseniä nämä paikalliset maalaisseurat olisivat ja joiden säännöille piti hakea keskusseuran vahvistus. Tämän tarkoituksena oli saada paikallisjärjestöihin enemmän eloa ja toimintaa, muutakin kuin pelkkää yhteisostojen toimeenpanoa. Tietoa ei jaettaisi vain ylhäältä kuten nyt oli monesti asian laita, kun Perä-Pohjolan Maamiesseura toi esitelmöitsijöitä ja neuvoja paikkakunnalle, vaan maalaisseurat itse keskuudestaan kunkin mielenkiinnon ja tarpeen mukaan tilaisivat ja hankkisivat apua ja opastusta keskusseuralta. Lisäksi seurat voisivat järjestää paikkakunnittain erilaisia näyttelyitä ja kilpailuja, jotka kannustaisivat kehittämään maataloutta alueellaan. Esimerkkinä kirjoituksessa käytettiin Ala-Kemin maalaisseuran perustamista ja sääntöjä. Seurat saisivat puolet jäsenmaksuistaan omaan käyttöönsä ja anomuksesta keskusseuralta myös lisää määrärahoja sopiviin tarkoituksiin. Perä-Pohjolan Maamiesseura oli perustanut Kemiin oman välitystoimiston, joka paremmin pystyi auttamaan maalaisseurojen yhteistilauksia ja -myyntejä.⁹²

⁹² A.T., ”Perä-Pohjolan Maamiesseuran haaraosastot maalaisseuroiksi.” (pk.) PP 10.2.1903, 12.2.1903; Peräpohjolan maanviljelysseuran toiminta vv. 1885–1960, 6.

Maamiesseura järjesti vuonna 1903 kolmipäiväiset Maamiespäivät Alatorniolla Perä-Pohjolan kansanopistolla, joiden antia käsiteltiin Perä-Pohjolaisessa useassakin kirjoitussarjassa. Ensimmäisessä kuvattiin Maamiespäivien ohjelmaa ja toisessa keskityttiin julkaisemaan otteita niistä esitelmistä, joita Maamiespäivien aikana oli pidetty. Seuran puheenjohtaja August Teräksinen oli alkupuheessaan kertonut, että nyt pyrittiin parantamaan maataloustyöväestön ja maatilallisten välistä suhdetta ja kohottamaan maataloustyöntekijöiden arvostusta. Vielä kolme vuotta sitten oli maataloustyöntekijöistä ollut suurta pulaa, mutta tilanne oli sen jälkeen muuttunut. Kuitenkin vieläkin ei työväelle aina ollut mahdollista tarjota työtä koko vuodelle, vaan nämä olivat joutuneet hankkimaan lisäansioita esimerkiksi tukkityömailla.⁹³

Maamiespäivien esitelmistä, alustuksista ja keskusteluista julkaistiin siis vielä otteita viidessä lehden numerossa. Varsinaisesti maataloutta käsitteleviä näistä oli Pellervon neuvoja J. Torvelaisen esitelmä Yhteistoiminnasta, jossa kerrottiin kansantajuisesti osuustoiminnasta ja sen historiasta. Agronomi A. Nyberg esitti alustuksen kyläkarjakkoyhdistyksistä, August Teräksinen esitelmän maanviljelysten palkitsemisesta, K.H. Heikel alusti metsien apuharvennuksista ja miten ja milloin niitä pitäisi tehdä, J. Lehtonen kuivikeaineista eli lehmien talvioloista ja lannan talteenotosta. Vielä lopuksi esitelmissä käsiteltiin osuusmeijereitä, sikojen hoitoa ja osuuskassoja. Näistä asioista oli Maamiesseuran toimesta käsitelty aika ajoin jo aieminkin, mutta

⁹³ E.E.T., ”Maamiespäivät.” (art.) PP 4.4.1903, 9.4.1903.

varmasti ne kiinnostivat paikalla olevaa yleisöä ja lehden lukijoita, jotka pitkien välimatkojen takia eivät välttämättä päässeet mukaan kolme päivää kestäneeseen tapahtumaan.⁹⁴

Syyskuussa 1903 Maamiesseura järjesti vielä 14. maanviljelyskokouksen ja näyttelyn Alatorniolla ja Perä-Pohjolainen julkaisi tuttuun tapaan selostuksen tilaisuudesta ja otteita siellä pidetyistä esityksistä. Aiheina olivat tällä kertaa muiden muassa vuoroviljely ja sen edut ja tarpeellisuus Perä-Pohjolassa, juurikkaiden viljelyn kehittäminen, Hevoskasvatuksen kehittäminen, karjan jalostaminen, siemenviljan jalostaminen, metsän nuorennus sekä karjan hyvä ja tehokas ruokinta. Edelleenkin Maamiesseura jakoi maanviljelijöille tietoa esitelmillään näissä sen tilaisuuksissa ja Perä-Pohjolainen sitten jakoi niiden antia myös niille lukijoilleen, jotka eivät päässeet paikan päälle seuraamaan esityksiä.⁹⁵

Vuonna 1904 oli vuorossa Maamiesseuran järjestämät Maamiespäivät Perä-Pohjolan kansanopistolla, joista Perä-Pohjolainen kirjoitti selostuksen neljän päivän lehteen. Aiheina esitelmissä tällä kertaa oli turvemaan kuivaaminen soilta maanparannusaineeksi ja rahkasammaleen kuivaus karjan kuivikkeeksi, hyvän navettarakennuksen ominaisuudet, kasvivuorottelu, hevosten jalostus, ruokinta ja hoito sekä sianhoito, kanalat, suoviljelys ja osuusmeijerit. Jälleen oli aiheet hyvin ajankohtaisia ja sopivat hyvin maamiesseuran alueen maatalouden kehittämiseen.⁹⁶

Maataloutta koskevia yhdistyksiä, lähinnä kuitenkin Perä-Pohjolan Maamiesseuraa, käsiteltiin lehdessä Jämsénin aikana pääasiassa esittelemällä niiden toimintaa ja järjestämiä tilaisuuksia. Matkat olivat alueella pitkiä ja lehti selvästi halusi tarjota

⁹⁴ ”Esitelmät, alustukset ja keskustelut Perä-Pohjolan maamiespäivillä t. k. 2–4 p:nä.” (art.) PP 9.4.1903, 14.4.1903, 16.4.1903, 18.4.1903, 23.4.1903, 25.4.1903.

⁹⁵ ”Perä-Pohjolan maamiesseuran neljästoista maanviljelyskokous ja näyttely Alatorniolla syysk. 9 ja 10 päivinä 1903.” (pk.) PP 12.9.1903, 15.9.1903, 17.9.1903, 22.9.1903; Lampén 1935, 87.

⁹⁶ ”Maamiespäivät Perä-Pohjolan kansanopistolla.” (art.) PP 21.4.1904, 23.4.1904, 26.4.1904, 28.4.1904.

lukijoilleen tarkat tiedot tapahtumista ja selostukset niissä pidetyistä esityksistä, jotka antoivat lukijoille neuvoja ja ajankohtaista tietoa maataloudesta. Kirjoitusten ja selostusten suureen määrään vaikutti varmasti myös maamiesseuran toiminannassa ja välillä jopa johdossa ollut August Teräksinen, olihan tämä ollut Perä-Pohjolaisen johtokunnassa ja toiminut vähän aikaa väliaikaisena päätoimittajana juuri ennen Jämsénin päätoimittajapestin alkua.

2.4 Metsätalous Perä-Pohjolaisessa Jämsénin aikana

Metsät olivat oleellinen osa maataloutta. Metsästä tila sai puuta lämmittämiseen, viljan kuivaamiseen ja rakentamiseen. Puusta tehtiin myös aidat ja tarvekalut sekä puuosat maatalouden työkaluihin. Puuta tarvittiin, ennen öljylappuja, myös valaisuun. Metsäntuotteiden kotitarvekäyttö oli vielä 1900 alussakin monille tiloille ainoa metsänkäytön muoto. Yksityismetsäkomitea keräsi 1890-luvulla kunnallislautakunnilta tietoja metsien käytöstä ja sen mietinnön mukaan vain 36 prosenttia itsenäisistä tiloista pystyi myymään puutavaraa. Neljä prosenttia kärsi puutetta poltto- ja aidaspuusta ja reilulla kymmenesosalla oli puutetta rakennuspuusta. Lähes puolella tiloista oli kotitarpeet turvattu, mutta puuta ei ollut myytäväksi asti. Metsän kotitarvekäyttö supistui kuitenkin 1800-luvun aikana, sillä metsiin alettiin suhtautua säästäväisemmin ja alettiin

kiinnittää huomiota rakennusten kuntoon ja rakennustapaan, jotta lämmitys ei vienyt niin paljon puuta.⁹⁷

Myös metsänmyyntitavat olivat kokeneet muutoksia 1800-luvun lopussa. Metsäteollisuuden kasvu ja muunkin kaupallisen puunkulutuksen kasvu loi perustan suomalaiselle metsätaloudelle. Leveranssikaupoista, joissa metsän myyjä toimitti puutavaran joko suoraan puunjalostuslaitokselle tai uittoreitin varteen, oli siirrytty enemmän lohko kauppaan, jossa tietty metsäala annettiin maksua vastaan ostajalle hakattavaksi. Ostajat pyrkivät mahdollisimman pitkiin, jopa 15–25 vuotta kestäviin hakkuusopimuksiin. Ostajat halusivat aluksi lähinnä järeää, sahatavaraksi sopivia havutukkeja, mutta myöhemmin heille kelpasi pienempikin massapuuksi kelpaava puuaines, joten lopputuloksena oli usein vuosien aikana puhtaaksi hakattu metsäala.⁹⁸

Jämsénin aikana ensimmäiseksi kiinnitettiin huomiota vuoden 1900 maaliskuussa metsänmyyntiin ja sen tuhoisiin vaikutuksiin metsille, kun ensin ostaja hakkasi kaikki tukkipuiksi kelpaavat puut ja sitten massapuiksi ja haloiksi kelpaavat puut, ei metsästä jäänyt juuri mitään jäljelle. Meni vähintään kaksi sukupolvea metsän kasvaa ennalleen. Kirjoituksessa kehoitettiin metsänomistajia luetuttamaan metsänsä ja varsinkin myytäväksi kelpaavat tukkipuut, summassa ei metsiä eikä tukkipuita kannattaisi myydä,

⁹⁷ Peltonen 2004, 108–109; Peltonen 1992, 176–181.

⁹⁸ Peltonen 2004, 109–111; Peltonen 1992, 181–183.

vaan mieluiten kuutiokaupalla tai siten, että puut lajiteltiin eri kokoihin ja kustakin koosta maksettiin oma määrätty hintansa. Kantokauppa oli toinen kirjoituksen suosittelu myyntitapa, jossa metsästä otettiin kaikki tietyltä korkeudelta tietyn läpimitan täyttämät puut ja hakkaajan piti sitoutua korvaamaan muulle puustolle aiheutuneet vahingot, jotta nämä vahingot jäisivät mahdollisimman pieniksi. Vielä lopuksi kiinnitettiin huomiota siihen seikkaan, että metsäyhtiöiden halusivat enenevässä määrin ostaa kokonaisia tiloja vain niiden metsien takia, jolloin tilat ränsistyivät ja viljelyyn sopivat maat jäivät metsittymään.⁹⁹

Seuraavaksi metsäasioihin palattiin loppuvuodesta 1900 jo vuonna 1896 asetetun, mutta vasta vuoden 1899 lopussa valmistuneen, Yksityismetsäkomitean mietintöä kahdessa pääkirjoituksessa käsitellessä kirjoituksissa. Komiteamietinnössä kiinnitettiin huomiota metsien käytön tuhlaavaisuuteen, metsiä myytiin polkuhinnoilla ja yhä pienempää puuta hakattiin myyntiin. Järkevällä metsien käytöllä tilat saisivat kaiken tarvepuunsa metsistään, mutta tuhlaus oli kuluttanut paikon metsiä niin paljon, että tarvepuuta oli jo puutetta. Komitea katsoikin, että valtion tulisi pitää silmällä myös yksityisten metsien käyttöä. Paras tapa vaikuttaa metsänomistajien metsien käyttöön olisi tiedon ja opin jakaminen erilaisten neuvojen määrää lisäämällä. Lakeja ja rajoituksia kaivattiin, mutta siten, ettei se liikaa rajoittaisi vastuullisten omistajien, heille parhaiten sopivien tapojen käyttöä, mutta kuitenkin hillitsisi liiallista kulutusta. Komitean mielestä metsälakeja tuli tarkistaa, asettaa paikallisia metsälautakuntia ja jakaa maa yhdeksään metsäntarkastuspiiriin sekä metsäntarkastajien velvollisuuksia piti selventää. Myytävälle puutavaralle piti komitean mukaan asettaa vientitulleja, joiden piti koskea myös pientä puutavaraa, kuten polttopuuta.¹⁰⁰ Komiteamietintöä käsittelevissä kirjoituksissa keskityttiin jakamaan lukijoille sitä tietoa, joka vaikutti päätösten tekoon ja miten näillä toimilla toivottiin hillittävän metsien tuhlausta.

⁹⁹ ”Säästäkää metsänne!” (pk.) PP 13.3.1900.

¹⁰⁰ ”Yksityismetsäkomitean mietintö.” (pk.) PP 1.11.1900, 3.11.1900.

Yksityismetsäkomitean mietintöön palattiin Perä-Pohjolaissa vielä vuonna 1901 julkaistussa artikkelissa, jossa esiteltiin kyseisen komitean selontekoa Oulun läänin yksityismetsien tilasta. Kirjoituksessa kerrottiin, että kruunun maat olivat 75,9 prosenttia koko läänin pinta-alasta. Ja suuri osa alueesta oli suota, puutonta nummea ja tuntureita. Metsien tila eripuolilla lääniä vaihteli suuresti. Pohjoisista osista kerrottiin, että oli paljon tiloja, joilla oli jo puutetta kotitarvepuusta. Metsäteollisuus oli ostanut runsaasti metsiä mistä vain sai ja luonnonolot sekä hedelmätön maa hidastivat metsien uusiutumista. Tilanne kirjoituksen mukaan oli samankaltainen kuin muuallakin maassa.¹⁰¹

Metsien tilaa Peräpohjolassa käsiteltiin lehdessä myös nimimerkin F.J.S. Maamiehestä lainatussa pääkirjoituksessa, jossa kerrottiin myös, että suurimman osan alueen metsistä omisti Suomen valtio ja yksityisten omistus keskittyi lähinnä suurten jokien varsille tai pieninä alueina valtion maiden keskellä. Pohjoisessa oli vielä isojako kesken ja siellä olivat kyläyhteisöt myyneet jakamatonta metsää kaikkien hyväksi ja osin olivat asukkaat myyneet jo tuleviakin metsiään, jolloin ne hakattaisiin vasta isojaon valmistuttua. Kirjoituksessa kerrottiin, että pohjoisessakin hakattiin yhä pienempää puuta ja kerrottiin, että Ruotsissa oli tehty lakeja, joilla määrättiin maan pohjoisten läänien hakattavilla puille pienin läpimitta neljän metrin korkeudessa ja tämä, kuten myös voimassa ollut hakkuutarkastuslaki oli siellä hillinnyt metsien liikahakkuita. Metsänhoitajat valvoivat

¹⁰¹ ”Yksityismetsäin tila Oulun läänissä.” (art.) PP 28.5.1901.

siellä metsien käyttöä. Ja vaikka metsäyhtiöt olivat ostaneet sieltä tiloja, hidastivat nämä lait yhtiöiden metsien hakkuita. Tukkipuomaiden kerrottiin tuovan turmiota ja yhteismetsäkomiteaa lainaten tänne kaivattiin myös viranomaisten valvontaa tai vastaavia Ruotsin mallin mukaisia alueellisia hakkuita rajoittavia lakeja.¹⁰²

Seuraavaksi lehdessä keskityttiin lähinnä metsien hoitoon ja erityisesti tähdentämään harvennusten, karsimisen ja vesakon hävittämisen sekä metsän istutusten merkitystä metsien kasvulle. Näitä keinoja käsiteltiin Jämsénin aikana marraskuussa 1901 ja lähes kaikissa vuoden 1902–1904 metsiä ja metsänhoitoa koskevissa kirjoituksissa. Kaikille näille kirjoituksille oli yhteistä se käytännönläheinen tapa, jolla asioita käsiteltiin yhä uudelleen ja uudelleen. Näissä jaettiin metsänomistajille konkreettista tietoa: miten, milloin ja miksi näitä metsänhoidollisia toimia tuli tehdä, jotta metsä tuotti ja voi hyvin.¹⁰³

Vuonna 1905 viimeinen Jämsénin aikana julkaistu metsänhoitoa koskeva kirjoitus käsitteli Metsähallituksen senaatille tekemää esitystä kruununmetsien säännöllistä tarkastuksista. Tarkoitus oli saada aikaan joka kymmenes vuosi tarkastus, jossa tutkittaisiin metsään tila ja tehtäisiin suunnitelma seuraavaksi kymmeneksi vuodeksi niistä toimista, joita metsässä tuli tehdä. Lisäksi toivottiin metsänhoidon tarkastajien määrää lisättävän entisestään. Tällä toimella toivottiin, kirjoituksen mukaan, että päästäisiin eroon metsänhoitajia vaivanneesta mielivaltaisesta toiminnasta, kun tehtävät ja tieto tulevasta tarkastuksesta olisi kaikkien tiedossa.¹⁰⁴

Jämsénin aikana Perä-Pohjolaissa käsiteltiin metsätaloutta ja metsien hoitoa aluksi lähinnä metsien haaskausta ja liiallisia hakkuita ehkäisevien kirjoitusten julkaisulla.

¹⁰² F.J.S., ”Vähän Perä-Pohjolan metsäoloista.” (pk.) PP 22.6.1901

¹⁰³ ”Metsänhoidon alalta.” (pk.) PP 21.11.1901; Sampsa, ”Metsänhoidollisia hakkaustapoja.” (pk.) PP 22.2.1902; P.K:nen, ”Metsänhoidon alalta.” (pk.) PP 24.5.1902; A:hti, ”Metsänistutuksia yksityistiloille.” (pk.) PP 6.9.1902; K.H.H-l, ”Vähän metsien apuharvennuksesta.” (pk.) PP 10.10.1903, 13.10.1903, 15.10.1903; ”Vähäsen havujen karsimisesta.” (art.) PP 5.4.1904.

¹⁰⁴ ”Metsänhoidon tarkastuksista kruununmetsissä.” (art.) PP 1.4.1905.

Viranomaisten toimia esiteltiin Yksityismetsäkomitean mietintöä käsittelevillä kirjoituksilla, joissa myös tuli ilmi huoli metsien haaskauksesta ja liiallisista hakkuista. Myöhemmin keskityttiin jakamaan lähinnä käytännöllistä tietoa metsän hoidosta, jotta metsänomistajat saisivat metsistään kaikin puoli parhaan tuoton, eikä metsävaroja haaskattaisi. Lopuksi käsiteltiin vielä kruununmetsien tarkistuksia ja hoitosuunnitelmien tekoa metsähallituksen senaatille tekemän esityksen pohjalta, jonka vaikutukset varmaan koskisivat erityisesti pohjoisen suuria kruununmetsämaita.

2.5 Maataloutta koskevia neuvoja ja pienviljelijäin maatalouskoulu asiaa

Jämsénin aikana lehdessä käsiteltiin paljon myös muita sekalaisia maatalouteen liittyviä aiheita, joissa pääasia oli tiedon ja käytännöllisten neuvojen jakaminen maanviljelijöille. Tässä otantana muutamia näistä tänä aikana ilmestyneistä kirjoituksista.

Halla ja siihen varautuminen nousi otsikoihin erityisesti vuonna 1900. Maanviljelijöitä kehoitettiin ensinnä seuraamaan keski-suomalaisten viljelijöiden hyväksi havaitsemaa tapaa ja tekemään peltojen pohjoispuolelle suoturpeesta läjää ja sytyttämään ne, jolloin kytevä savu suojelisi peltoa hallalta.¹⁰⁵ Seuraavaksi esiteltiin Suomalaiset lehdestä lainattuja erilaisia nimimerkin D.K. esittelemiä hallatutkimuksia ja niiden perusteella

¹⁰⁵ ”Hallan varalta.” (pk.) PP 19.4.1900.

kerrottiin, että hallaa esiintyi eniten alavilla mailla, kun taivas oli selkeä, ilma tyven sekä kuiva. Yleinen ilman lämpötilan lasku altisti myös hallalle. Rämemaisten kuivaus ja muutoinkin ”järkipäiseen” viljelyskuntoon saattaminen hillitsi kirjoituksen mukaan hitaasti näiden maiden yleistä hallanarkuutta. Tämä edellytti turvemaan parannustoimia, kuten kalkin, saven ja hiekan lisäämistä. Myös viljelyksessä käytettävä siemen vaikutti kasvien hallanarkuuteen, siksi tulisi suosia paikallista tai ainakin lähialueella kasvanutta siementä. Keinotekoisien savu- ja vesihöyrypilvien käyttö hallaöinä oli, tämänkin kirjoituksen mukaan, myös käyttökelpoinen tapa suojata kasveja hallalta.¹⁰⁶

Vanhojen nurmien keväiseen hoitoon annettiin neuvoja, joissa nimimerkki August T-n neuvoi kuinka vanhoja nurmia tuli keväisin hoitaa, jotta niistä saatiin karjalle vielä talveksi hyvää heinää. Nurmia piti kalkita, kulottaa ja lannoittaa, jotta niistä saatiin paras mahdollinen sato. Keväällä, heti kun routa oli sulanut maan pinnasta, kannatti myös ajella karhilla ristiin rastiin peltoa, jotta päästiin eroon sammaleesta. Karhitsemisen jälkeen saattoi vielä kylvää lisää heinäsiementä, mutta pelto piti tämän jälkeen vielä jyrätä. Näiden käytännöllisten ja seikkaperäisten ohjeiden avulla myös vanhoista nurmista sai hyviä heinäsatuja.¹⁰⁷

¹⁰⁶ D.K., ”Hallatutkimuksen maassamme.” (pk.) PP 11.8.1900, 14.8.1900

¹⁰⁷ August T-n., ”Vanhojen nurmien hoidosta keväällä.” (pk.) PP 5.5.1900.

Myös puutarhojen, tässä tapauksessa lähinnä hyötypuutarhojen, etuja esiteltiin useammassa kirjoituksessa touko- ja kesäkuussa 1900. Puutarhoista saataisiin taloihin talveksi hyvää ja terveellistä ravintoa viljan, perunan ja lihan lisäksi. Kaalit ja erilaiset juurekset ja kasvikset mainittiin hyvin pohjoisessakin menestyviksi puutarhakasveiksi, joita voitiin viljellä jo ihan pienilläkin aloilla ja silti niitä saataisiin myös säilöttyä talven varalle. Puutarhanhoitoa esitettiin kirjoituksissa jopa kouluihin opetettavaksi, jotta tietoa ja taitoa sen hyödyllisyydestä saataisiin jaettua kansalle. Maatalousseuroihin tulisi myös palkata puutarhanhoidon neuvoja. Jotta puutarhatuotteista saataisiin kunnan hyöty, esitettiin myös kansanopistoille pidettäväksi keittokouluja, joissa opetettaisiin puutarhan antimien vihanneksien ja marjojen käyttämistä ruuaksi ja säilöntää talven varalle.¹⁰⁸

Rehukasvien, aluksi rehujuurikkaiden, viljelemistä koitettiin Perä-Pohjolaissa edistää Jämsénin aikana muutamalla kirjoituksella vuosien 1900, 1903 ja 1905 aikana. Kirjoituksissa annettiin konkreettisia neuvoja rehujuurikasvien kuten porkkanan, nauriin ja lantun viljelemisestä ja tietoa, miten niiden käytöllä voitiin talvella, heinän ja väkirehun ohessa, täydentää karjan ruokintaa. Kirjoituksissa kehoitettiin hyödyntämään läänien maanviljelysseurojen juurikasvien viljelysneuvoja ja aloittamaan pienesti, jotta viljelyalat ehdittiin hoitaa asianmukaisesti, saataisiin kokemusta ja nähtäisiin näistä karjanruokinnalle talvella saatava hyöty. Muidenkin rehukasvien viljelyyn puututtiin vihantarehun viljelyyn tarttuneessa kirjoituksessa vuonna 1905. Siinä perehdyttiin

¹⁰⁸ ”Puutarha jokaiseen taloon ja torppaan.” (pk.) 29.5.1900, 31.5.1900, 16.6.1900.

viljojen, erityisesti syysrukiin, apilan, timotein sekä rehuherneen, kauran tai rehuvirnan sekoitusten käytöstä karjan vihantarehuksi. Jälleen kirjoituksessa nimimerkki B.B. antoi käytännölliset ja selkeät ohjeet vihantarehun viljelemiseksi karjan ruuaksi.¹⁰⁹

Soiden viljelyksestä Perä-Pohjolaissa kirjoitettiin Jämsénin aikana säännöllisesti. Nimimerkki August T-nen. kirjoitti aiheesta parissa kirjoituksessa vuosina 1900 ja 1901. Ensimmäiseksi kerrottiin, minkälainen suo kannatti ottaa viljelyyn ja mitä sille piti tehdä, jotta suota päästiin viljelemään. Nämä neuvot olivat hyvin konkreettisia ja käytännöllisiä. Parhaiten suosta raivattujen peltojen katsottiin sopivan heinän viljelyyn, koska ne eivät juurikaan kärsineet kuivuudesta ja tällaisilla pelloilla heinä kasvoi yleensä hyvin useamman vuoden ajan, jos sitä lannoitettiin hyvin apulannalla. Soiden kuivatus viljelysmaaksi vähensi lisäksi hallan vaikutuksia alueella. Kirjoituksissa kerrottiin, että suopeltoihin kannatti tuoda savea ja hiekkaa parantamaan maata, jolloin sadotkin olivat paremmat.¹¹⁰

Vuonna 1904 Perä-Pohjalainen patisti viljelijöitä ryhtymään ajoissa heinäntekoon, sillä liian myöhään kerätty heinä ei enää ollut ravintoarvoiltaan karjan rehuna tarpeeksi hyvää, eikä pelkkä määrä korvannut heinäsadon huonoa laatua. Heinä oli korjattava kukkivana, sillä silloin sen ravintoarvot olivat parhaat mahdolliset suhteessa saatuun sadon määrään.¹¹¹

Maidon ja siitä jalostettujen tuotteiden puhtauteen kiinnitettiin Perä-Pohjolaissa huomiota vuonna 1903 nimimerkin Akseli N-g. kaksiosaisella kirjoitussarjalla, jonka ensimmäinen osa keskittyi maidon käsittelyyn navetassa. Maidon pahimmat pilaajat olivat bakteerit ja ainoastaan puhtaasta maidosta saatiin hyviä tuotteita. Siksi maidon

¹⁰⁹ ”Rehujuurikasvien viljelemisestä.” (pk.) PP 13.11.1900; ”Juurikasvien merkitys karjan ruokana.” (pk.) PP 22.8.1903; B.B., ”Rehukasvien viljeleminen vihantarehuksi.” (pk.) PP 11.5.1905.

¹¹⁰ August T-nen., ”Sananen suoviljelyksestä ja sen kannattavuudesta.” (pk.) PP 25.9.1900; August T-nen., ”Suoviljelyksestä.” (pk.) PP 30.4.1901.

¹¹¹ ”Aikanansa heinään.” (art.) PP 23.7.1904.

käsittelyssä navetassa, oli puhtaus kaikkein tärkeintä. Navetta oli usein ahdas, pimeä ja puutteellinen ilmanvaihdoltaan. Lehmien ja lypsäjän puhtauteen tuli myös kiinnittää huomiota. Puhtaat kuivikkeet pitivät myös lehmän puhtaampana ja lypsäjän piti pestä käsiään lehmien välissä. Lypsyastioiden tuli olla puhtaita ja helposti puhdistettavia. Maitoa ei saanut kauaa säilyttää navetassa ja jos meijeriin oli matkaa tuli maito jäähdyttää hyvin jäävedellä ennen vientiä. Myös maidon kuljetusastioiden tuli olla puhtaita ja helposti puhdistettavia. Kirjoituksen toisessa osassa keskityttiin maidon käsittelyyn meijerissä. Puhtaanapitoon tuli myös meijereissä kiinnittää suurta huomiota. Varustelun tuli olla sellainen, että puhtaanapito oli helppoa ja vaivatonta. Tilaa tuli olla tarpeeksi ja sen tuli olla vain meijerikäytössä. Henkilökunnan ja astioiden puhtaus oli tärkeintä myös meijerissä. Puhdasta vettä tuli olla paljon ja helposti saatavilla, tilan hyvä ilmanvaihto olivat myös tärkeää. Kaikkein tärkeintä kuitenkin oli pastörinti, eli maidon tai kerman kuumentaminen niin korkeaan lämpötilaan, että bakteerit kuolivat.¹¹²

Suomen pienviljelijöiden maatalousopetuksen puutteille Perä-Pohjolainen heräsi Jämsénin aikana vuonna 1901. Ensimmäiseksi pienviljelijäin ammattiopetukseen tartuttiin kirjoituksessa, jossa pohdittiin, pitäisikö perinteisistä kaksi-vuotisista maanviljelyskouluista luopua ja siirtyä pienviljelijöitä enemmän hyödyttävien talvikurssien pitoon. Maamme viljelijöistä kolme neljäsosaa oli pienviljelijöitä, joista

¹¹² Akseli N-g., ”Maidon ja sen tuotteiden käsitteleminen puhtauden kannalta.” (art.) PP 17.1.1903, 7.2.1903; Peltonen 2004a, 95–107.

harvat pystyivät lähtemään ja jättämään tilaa kahdeksi vuodeksi, jonka koulutus siis pääasiassa kesti. Niinpä aiempi maatalouskoulutusjärjestelmä palveli parhaiten juuri suurtilallisia ja kartanoita. Uudemmat kaksivuotiset talvikurssitkaan eivät kunnolla tyydyttäneet pienviljelijöiden tarvetta, sillä edelleenkin ne sitoivat viljelijää liian pitkäksi ajaksi. Ne sopivat paremmin isompien talollisten tarpeisiin. Yksitalviset maatalouskurssit olisivat paremmin sopivia pientilallisten tarpeisiin ja tällaisia sekä 1–3 kuukautta kestäviä esimerkiksi maamiesseurojen ylläpitämiä ja eripuolilla Peräpohjolaa järjestettyjä koulutuksia ja kursseja kaivattiin kirjoituksessa alueelle.¹¹³

Maanviljelyksen opetukseen palattiin lehdessä vielä vuonna 1902 kirjoituksessa, jossa maanviljelys- ja talousseurojen edustajat esittivät omat ehdotuksensa maanviljelyksen opetuksen järjestämiseksi. Päämuodoksi esitettiin yksitalvisia maamieskouluja, joissa annettaisiin alkeisopetusta maanviljelyksen eri saroilta. Toinen olisi kaksivuotiset maamieskoulut, joihin vähävaraisille pienviljelijälähtöisille opiskelijoille annettaisiin apurahaa. Kolmas muoto olisi kiertävät maamieskoulut, joissa opetusta olisi 1–3 kuukautta, ne olisivat ilmaisia mutta niistä ei saataisi erillisiä todistuksia. Nämä kiertävät koulut olisivat maanviljelysseurojen tai talousseurojen ylläpitämiä ja niiden tarkoitus olisi herättää kiinnostusta maanviljelykseen ja tieteellisen opetuksen antiin. Neljäntenä muotona esiteltiin lyhyempi aikaiset luentosarja-muotoiset kurssit ja viidentenä maanviljelysseurojen palkkaamat kiertävät opettajat. Talvikurssien oppilaille tulisi lisäksi mahdollisuus harjoitteluun, jollain esimerkillisellä tilalla ja tämän harjoittelun suoritettuaan oppilas saisi todistuksen koulutuksestaan. Vielä tarpeellisiksi nähtiin maanviljelijöille maanviljelysseurojen järjestämät opintomatkat ja sekä pienviljelijöille annettavat opinto-apurahat. Peräpohjolan maamiesseura ajoi myös omalla toiminnallaan näiden maatalouden ammattiopetuksen muotojen kehittämistä ja teki anomuksia maatalousopetuksen saamiseksi alueelle.¹¹⁴

¹¹³ ”Pikkuviljelijäin ammattiopetuksesta.” (pk.) PP 9.3.1901.

¹¹⁴ ”Maanviljelysopetusta pikkuviljelijöille.” (pk.) PP 20.2.1902; Peräpohjolan maanviljelysseuran toiminta vv. 1885–1860, 6–7.

Maanviljelijöille suunnatuissa neuvovissa kirjoituksissa Perä-Pohjolaisessa jaettiin hyvin yksityiskohtaisia ja käytännönläheisiä neuvoja, jotka auttoivat maanviljelijää suoriutumaan ja menestymään töissään. Lehdessä nähtiin ilmeisesti tärkeäksi jakaa maanviljelijöille nimenomaan käytännön neuvoja koskien maataloutta laidasta laitaan. Pienviljelijöiden koulutustarpeeseen ja koulutuksen järjestämisen muotoihin pureuduttiin myös hyvin käytännöllisellä tavalla. Esiteltiin niitä mahdollisuuksia, joita oli suunniteltu helpottamaan pienviljelijäin ammatillisen ja tiedollisen koulutuksen hankkimista tulevaisuudessa.

3. Montinin ja Björkmanin maatalousaiheet 1905–1906

Heinäkuussa 1905 Perä-Pohjolainen julkaisi Walteri Montinin ajan aluksi kolmiosaisen pääkirjoitussarjan osuus- ja yhtiömeijerien edustajain kokouksesta Helsingissä. Kokouksessa oli puhuttu voin laadun tutkimisesta, joka oli hyvin tärkeää varsinkin, jos voi oli tarkoitus viedä Englantiin asti. Lisäksi keskusteltiin meijerihenkilökunnan koulutustarpeesta ja päätettiin tukea henkilökunnan kurssituksia, luoda harjoittelumahdollisuuksia sekä tilata uutta meijerikirjallisuutta henkilökunnan tietotaidon lisäämiseksi. Maidon kuljettamisesta meijereihin keskusteltiin ja päädyttiin suosittelemaan erityisten maitokuskien palkkaamista osuusmeijereille, jotta maito saataisiin mahdollisimman hyvälaatuisena meijeriin. Kokouksen tärkein aihe oli Voinvientiosuusliike Valion perustaminen, tätä oli kirjoituksen mukaan valmisteltu jo edellistalven aikana. Säännöt luettiin ja hyväksyttiin ja Valioon liittyi heti 14 osuusmeijeriä, mutta varsinainen toiminta päätettiin alkaa heti kun olisi liittynyt tarpeeksi monta meijeriä. Nyt liittyneillä meijereillä saatiin jo kokoon puolet tavoitellusta voin viikkovalmistusmäärästä. Kokouksen kuvauksessa kerrottiin tarkoin, niistä käsitellyistä toimista, joilla maidon ja siten voin laatu ja määrä saataisiin pidettyä mahdollisimman hyvänä. Vaikka Voinvientiosuusliike Valion perustaminen oli tärkeä askel, ei siitä silti kirjoitettu yhtään perustamiskokouksen kuvausta syvällisemmin.¹¹⁵

¹¹⁵ ”Osuus- ja yhtiömeijerien edustajain kokous Helsingissä 3–5 p:nä heinäk. 1905.” (pk.) PP 6.7.1905, 8.7.1905, 11.7.1905; Simonen 1955, 44–49; Vilhola 2004, 196–197.

Osuusmeijeriliikettä Montinin aikana käsiteltiin perusteellisesti vielä neljäosaisessa Louhesta lainatussa pääkirjoitussarjassa elinkeinoista Pohjois-Suomessa, jossa asiaa käytiin perusteellisesti lävitse perustamista, käytettävän järjestelmän valinnasta, meijerin kulurakenteesta, mahdollisen tuoton suuruudesta jäsentiloille ja jopa kuoritun palautusmaidon, eli kurnaalin ominaisuuksista ja eroista tavalliseen maitoon sekä miten sitä voisi tiloilla hyödyntää. Lopuksi muistutettiin niistä vaatimuksista, joita maidon tuotanto edellytti tuottaakseen parhaiten. Heinän viljelyyn, karjan hoitoon, jalostukseen ja ruokintaan tuli panostaa ja kiinnittää erityistä huomiota. Mutta tärkeintä oli muistaa, että osuusmeijeri toimiakseen, vaatii osakkailtaan yksimielisyyttä päätöksenteossa, joten pienet kinat on pakko jättää huomiotta.¹¹⁶

Lappiin, eli tarkemmin Lapin kihlakunnan alueelle, haluttiin perustaa oma maamiesseura ja perustamisesta käytiin useita keskusteluja vuoden 1905 aikana, mutta asialle ei kuitenkaan lopulta tehty mitään ennen huhtikuuta 1906.¹¹⁷ Perä-Pohjalainen nosti seuran perustamispuuhat keskusteluun heinäkuussa 1905 lainaamalla Kalevassa julkaistua Juhani Alan kirjoitusta asiasta. Kirjoituksessa perusteltiin, miksi Lappiin piti saada oma maamiesseura. Lappiin tarvittiin kirjoituksen mukaan käytännön neuvontaa, jotta maanviljely saataisiin kannattavaksi, pelkät esitelmät eivät riittäneet. Perä-Pohjolan

¹¹⁶ ”Elinkeinot Pohjois-Suomessa.” (pk.) PP 12.9.1905, 14.9.1905, 23.9.1905, 12.10.1905; Vilhola 2004, 194–197; Peltonen 2004, 99–107.

¹¹⁷ Nieminen 2005, 20–21.

maamiesseura oli kaukana Torniossa ja sieltä liikenä korkeintaan pari kertaa vuodessa kiertäviä maatalousneuvoja vierailemaan Lapissa.¹¹⁸

Toisen kerran asiaan palattiin jo parin viikon päästä A. Fräntin kirjoittamalla kirjoituksella, jossa kehoitettiin Perä-Pohjolan maamiesseuran pohjoisia haaraosastoja tarttumaan toimeen Lapin maamiesseuran perustamiseksi. Vielä helmikuussa 1906 Perä-Pohjolainen pääkirjoituksessaan kehotti Lapin väkeä tarttumaan toimeen oman maamiesseuran perustamiseksi, koska muutoin se jää vain toiveeksi. Vihdoin toukokuussa 1906 lehti julkaisi pääkirjoituksen, jossa kerrottiin, että Lapin maatalousseuran perustava kokous oli pidetty. Kokous pidettiin Kittilässä 14.4.1906. Kirjoituksessa toivottiin, että seura keskittyisi jakamaan käytännöllistä tietoa ja neuvoja pohjoisen viljelijöille ja toivotettiin seuralle onnea tulevaan. Mutta samalla muistutettiin, että sen jäsenten tuli itse tarttua toimeen, eikä odottaa pelkästään muiden, kuten valtion, toimivan heidän hyväkseen.¹¹⁹

Torppareista Perä-Pohjolaisessa Montinin aikana kirjoitettiin muutamissa kirjoituksissa. Ensinnä asiaan tartuttiin kirjoituksessa perintötorpista, jossa valotettiin perinnöllisten torppien perustamisen historiaa aina ison vihan ajoilta lähtien. Monet näistä torpista oli

¹¹⁸ ”Maamiesseura Lapin kihlakuntaan.” (pk.) PP 15.7.1905.

¹¹⁹ A. Fränti, ”Lapin maamiesseurasta.” (pk.) PP 27.7.1905; ”Maamiesseura Lappiin.” (pk.) PP 15.2.1906; ”Lapin maatalousseura.” (pk.) PP 1.5.1906; Nieminen 2005, 20–21; Peräpohjolan maanviljelysseuran toiminta vv. 1885–1960, 4.

perustettu tilojen nuoremmille lapsille, koska tiloja ei haluttu jakaa. Tässä kirjoituksessa kiinnitettiin huomiota lainsäädännön ja -tulkinnan tuomiin ongelmiin näille perinnöllistä vuokraa nauttineille torpille. Eri tulkinnat vuokra-ajan enimmäisajoista oli saanut monet tekemään uusia vuokrasopimuksia, joista oli pudotettu perinnöllisyys pois ja näin ne eivät enää päässeet osallisiksi vuoden 1895 maan osittamislaista, jossa luvattiin että, torpparit saattoivat vaatia perinnöllisten torppien erottamista omiksi tiloikseen, mikäli ne olivat vielä ensimmäisen torpparin jälkeläisten hallussa. Tämä lain tuoma lunastusoikeus oli voimassa kymmenen vuotta lain voimaan tulosta, joten nyt oli viimeiset ajat tehdä anomus tilan erottamiseksi päätilasta.¹²⁰

Seuraavaksi tilattomien tilanteeseen tartuttiin Ossi Teräksen kirjoittamassa pääkirjoituksessa, jossa tilattomille markkinoitiin osuuskuntamallista maanhankintamallia. Osuuskunnilla oli luottoa ja mahdollisuus saada edullista lainaa maan hankintaan. Kirjoituksessa mainostettiin vielä Hannes Gebhardin vasta ilmestynyttä kirjasta ”Maanosto-osuuskunta”, jossa kirjoituksen mukaan kerrottiin seikkaperäisesti tämänkaltaisen maanhankintaosuuskunnan perustamisesta.¹²¹

Kruununmaiden asutusoloihin kiinnitettiin huomiota 22.2.1906, jolloin julkaistiin Hannes Paloselän pääkirjoituksena julkaistu kirjoitus ”Uudistalojen perustamisesta Lapin kihlakunnassa.”, jossa kritisoitiin sitä kuinka monimutkaiseksi ja hankalaksi uudistilojen perustaminen oli tehty. Kirjoituksessa kerrottiin, että lähes aina hakemukseen vastattiin kieltävästi, koska tarkastuspiirien ylimetsänhoitajat harvoin kannattivat uudistilojen perustamista, eikä metsäylihallitus näinollen antanut lupaa perustaa uudistilaa, vaikka toimitusmaanmittari, lääninmaamittari ja kihlakunnan kruununvouti olisivat perustamista puoltaneet.¹²²

¹²⁰ E. Gylling, ”Perintötorpista.” (pk.) PP 19.8.1905; Peltonen 2004b, 226–227; Rasila 1961, 42–43.

¹²¹ Ossi Teräs, ”Maan ostoon.” (pk.) PP 14.12.1905.

¹²² Hannes Paloselkä, ”Uudistalojen perustamisesta Lapin kihlakunnassa.” (pk.) PP 22.2.1906.

Varsinaiseen torppariasiaan päästiin Perä-Pohjolaisessa, kun lehdessä kirjoitettiin Tampereen torpparikokouksen päätöksistä kaksiosaisessa pääkirjoituksessa. Kirjoituksessa kerrottiin niistä päätöksistä ja vaatimuksista, joista kokouksessa oli tehty. Suurimmaksi osaksi vaatimukset olivat tutut jo maanvuokralain käsittelystä kuten esimerkiksi vaatimus kirjallisista vuokrasopimuksista, jotka kaikkien osapuolten tuli allekirjoittaa, myös vuokralaisen vaimon. Kokouksen asialistalla olivat siis vuokrasopimuksen laatiminen, vuokraajan aseman vahvistaminen, vuokra-ajalla tehtyjen parannusten korvaaminen, vuokran maksun suorittaminen, maanvuokralautakunnan tarpeellisuus, torpparitoiminta jatkossa, hädettyjen torpparien asema sekä valtion tuli uudisviljelykselle. Kokous oli Sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen organisoima ja päätarkoituksena oli torpparien sopimusaseman parantaminen.¹²³

Torpparilakkoihin Perä-Pohjolaisessa ei puututtu kuin yhdessä Montinin aikana julkaistussa pääkirjoituksessa heinäkuussa 1906, joka sekin oli lainattu Keski-Pohjolaisesta. Kirjoituksessa keskityttiin torpparilakkojen opetuksiin. Torpparit olivat tuoneet esille toiveita olojensa parantamiseksi, mutta kun niitä toiveita ei kuultu eikä toimia muutoksen aikaansaamiseksi kyllin pian tapahtunut, koetettiin pakottaa maanomistajia tekemään haluttuja muutoksia. Kirjoituksen mukaan suurin osa näistä lakoista oli sosiaalidemokraattisten kaupunkilaisten kiihotuksillaan toimeenpanemia. Torpparit olivat luulleet voivansa käyttää teollisuustyöväestön työasetta, lakkoa, omien oikeuksiensa ajamiseen, mutta heidän tilanteensa oli erilainen kuin kaupunkien teollisuustyöväestön.¹²⁴

Ja nyt oli lakkoon tarttuneet torpparit määrätty hädettäviksi tiloiltaan ja korvaamaan isäntiensä oikeudenkäyntikulut. Jokioisissa oli päästy sopimuksen ilman hädettä, mutta Laukossa aikoi omistaja toimeenpanna lakkoilijoiden hädöt. Lakko ei ollut torppareille

¹²³ ”Tampereen torpparikokouksen päätöksiä.” (pk.) PP 26.4.1906, 3.5.1906; Peltonen 2004b, 239–241; Rasila 1961, 304–312.

¹²⁴ ”Torpparilakkojen opetuksia.” (pk.) PP 10.7.1906; Peltonen 2004b, 234–239; Rasila 1961, 235–271.

oikea keino vaatia muutoksia, vaikka asia itsessään kuinka aiheellinen olisikin ollut. Vuokrasopimus satoi torpparin työajan määrättyihin velvollisuuksiin, ja jos velvollisuudet jätti täyttämättä, oli isäntä laillisesti oikeutettu irtisanomaan vuokrasopimuksen. Ja täten lakkoilija menetti sekä kodin, että työnsä hedelmät eli maansa ja sadon. Eikä uuden työn saaminen ollut helppoa, kuten teollisuustyöväellä. Kirjoituksessa kritisoi näitä agitaattoreita, kiihottajia, jotka jättivät nämä erot selittämättä lakkoihin houkuteluille torppareille. Lakkojen myötä torppareiden turvaton asema selvisi paremmin myös suurelle yleisölle, joilla ehkä oli ollut liiankin ruusuinen kuva torppareiden tilanteesta, vaikka todellisuus olikin jotain ihan muuta. Torpparikysymykseen oli kirjoituksen mukaan kiinnitettävä huomiota ja muutosta oli saatava, mutta maltilla ja viisaudella. Maanomistajilta vaadittiin suopeutta olojen muutokseen ja kärsivällisyyttä neuvotella ja sopia asioista, eikä heti käyttää laillista häätöoikeuttaan. Molemminpuolisia myönnytyksiä ja malttia kaivattiin, jotta lainsäädännöllä ehditään tarvittavat muutokset olosuhteisiin saada aikaan. Näissä lakoissa oli suurimmaksi osaksi kyse työpäivän pituudesta, joka koettiin liian raskaaksi. Paikoin työpäivä kesällä saattoi kestää jopa 16–18 tuntia ja talvella koko valoisan ajan.¹²⁵

Mielenkiintoista on, että näitä lakkoja ei lehdessä kuvattu kuin vain tässä yhdessä kirjoituksessa, jossa tässäkin keskityttiin vain lakkojen seurauksiin torppareille, ei työlakkojen taustoihin ja niihin vaatimuksiin, joita lakoilla koitettiin edistää, saati niiden

¹²⁵ Sama.

seurauksena saavutettuihin muutoksiin työajoissa. Luultavasti kirjoituksen julkaisemisen motiivina olikin enemmän kiinnittää huomiota juuri torppareiden irtisanomisiin ja siten hillitä mahdollisia vastaavia tapauksia lehden ilmestymisalueella.

Väinö Björkman hoiti Perä-Pohjolaisen päätoimittajuutta vain pari viikon ajan, joten hänen vaikutuksensa lehden maataloutta koskeviin kirjoituksiin ei ollut kovin suuri.¹²⁶

Ensimmäinen Björkmanin aikana julkaistuista maataloutta koskevista kirjoituksista oli A. Fräntin kirjoitus Viljelystavoista pohjanperillä, jossa kerrottiin ryöstöviljelystä, eli siitä että pellolla vuodesta toiseen viljeltiin yhtä ja samaa kasvia. Kirjoituksessa käskettiin antaa maan välillä levätä kesantojen avulla ja suunnitella vuoroviljelystä, josta oli aikomus kertoa kirjoituksen myöhemmässä osassa lisää.¹²⁷

Seuraavaksi kerrottiin Ouluun suunnitellusta Maamiesliiton perustavasta kokouksesta, jossa oli aikomus perustaa maanviljelijöiden oma puolue, joka edustaisi heitä uudessa yksikamarisessa kansanedustuslaitoksessa. Kokoukseen toivottiin Peräpohjolasta suurta osallistujamäärää, ainakin edustajaa joka kunnasta.¹²⁸

Kolmas maataloutta koskeva aihe Björkmanin Perä-Pohjolaisen aikana oli artikkeli Talonpoikaissäädyn nuorsuomalaisten jäsenten maalaisohjelmasta, josta esiteltiin ohjelman pääpiirteet. Ohjelmassa esitettiin, että manttaalilta oli siirrettävä tienteorasitus verotuksella kaikille yhteiseksi. Kyytilaitos ja vankeinkuljetus oli siirrettävä valtion hoidettavaksi. Papiston palkkaus olisi järjestettävä lainsäädännöllä uudelleen, jonka pohjaksi tulisi rahapalkka ja pappien asumukset luovutettaisiin seurakunnille. Koko verotus olisi järjestettävä uudelleen, maavero poistettaisiin ja tilalle yleinen progressiivinen tulovero, omaisuusvero ja perintövero. Varattomia eniten rasittavat

¹²⁶ Hedman 1968, 14.

¹²⁷ A. Fränti, ”Viljelystavoista pohjanperillä.” (pk.) PP 4.9.1906.

¹²⁸ ”Maanviljelijäin yhteenliittyminen.” (pk.) PP 6.9.1906.

välttämättömyystavaroiden tullit tulisi poistaa. Tuli jatkaa toimia maan hankkimiseksi tilattomille rahastojen ja lainojen avulla. Hallituksen tulisi lisäksi ostaa suuria kiinteistöjä jaettaviksi ja joko ostettavaksi tai perinnöllisesti vuokrattavaksi, kuivattaa suomaita valtion mailla tai käyttää valtion virkatiloja tilattomien hyväksi. Torpparien aseman parantamiseksi tulisi maanvuokralaki ottaa uudelleen tarkasteluun ja edistää valtion ja kuntien maan vuokraamista perinnöllisillä vuokrasopimuksilla. Missä mahdollista, tulisi torppareille antaa mahdollisuus lainojen avulla lunastaa torppansa omiksi. Kruununmetsätorpat olisi joko perinnöllisellä vuokralla vuokrattava tai jaettava omistusoikeudella haltijoilleen. Pienviljelijöiden aineellisen toimeentuloa tuli kohottaa alempien maanviljelys- ja karjanhoito opetuksen uudistamisella ja suuntaamisella nimenomaan pienviljelijöille sekä valtion avustuksilla ja lainoilla. Tuettiin osuustoimintaa lainarahastojen kautta. Maanviljelysseurojen ja talousseurojen määrärahoihin tuli tehdä korotuksia. Vaivahoitoasetus tuli uudistaa ja järjestää uudelleen, oikeuslaitos ajanmukaistaa, kansakoulujen rakentamiselle tuli antaa avustuksia. Vaikka kirjoituksen ohjelmassa lueteltiin paljon asioita, ei niille kuitenkaan annettu kovin konkreettisia keinoja tai tavoitteita. Ohjelma jäi siten melko yleiseksi luetteloksi. Lehden poliittinen kanta, nuorsuomalaisuus näkyi selkeimmin juuri tämän kirjoituksen kohdalla, olihan tämä oikeastaan ainoa näin selvästi läpikäyty poliittinen maaseutua koskeva ohjelma, joka lehdessä oli tähän asti esitetty.¹²⁹

Viimeiseksi maataloutta koskevaksi aiheeksi Björkmanin ajalta jäi kirjoitus, jossa esitettiin alku K. Forströmin alustuksesta metsänhoitoyhdistyksen kokouksessa Oulussa. Esitys käsitteli kruununmaitten asutuksen järjestämistä. Esityksessä ensin esiteltiin Tilattoman väen alakomitean vuoden 1904 mietintöä. Mietinnössä kruununmaitten asutuksesta esitettiin, että kannattavaan maanviljelykseen sopivat maat tuli yksityisille

¹²⁹ ”Talonpoikaissäädyn nuorsuomalaisten jäsenten ohjelma.” (art.) PP 13.9.1906; Vares 2000, 96–99; Rasila 1961, 347–352; Hedman 1968, 9; Suomen Lehdistön historia 6, 207–208.

luovuttaa vuokralle joko viljelys tai asumatiiloina. Tilat tuli järjestää, jos mahdollista ryhmittäin. Jokaiselle tilalle tuli antaa 30 hehtaaria viljelyskelpoista maata ja tiloille metsää yhteiskäyttöön viljelys-tiloille 40 hehtaaria, asumatiiloille 10 hehtaaria sekä laidunmaata, jos sitä riittää, viisi tai kaksi hehtaaria. Vuokra-ajaksi viljelys-tiloille tulisi vuokraajan elinikä ja asumatiiloille 25 vuotta. Tilojen perustamista varten tuli myöntää yleisistä varoista lainaa, alhaisin koroin, joita vuosittain vuokramaksujen kanssa lyhennettäisiin. Valtion tuli lisäksi kuivattaa vesiperäisiä maita ja luovuttaa näitä viljeltäväksi. Tästä syntyvät työt ja tilojen tuleva valvominen jätettiin tätä varten perustettavalle asutushallitukselle ja sen alaisille paikallislautakunnille. Näin irrotettaisiin maanviljelys metsillä keinottelusta, mitä tavoitetta metsänhoitajien keskuudessa kannatettiin. Metsänhoitajat kannattivat tosin enemmän maan antamista omistusoikeudella, sillä silloin motivaatio sen hoitamiseen olisi suurempi, kuin pelkällä vuokraoikeudella. Vaurastuneimmille tiloille tuli alustajan mielestä antaa omistusoikeus, silloin metsänhoitajien työtaakkaa ja valvontaa ei menisi niin paljon torpparien asioiden hoitoon, vaan he voisivat keskittyä enemmän varsinaiseen metsänhoitoon. Vuonna 1892 annetun asetuksen mukaiset kruununmaiden mittaukset ja tutkimiset olivat alustajan mukaan kohta valmistumassa, ja sen mukaisesti oli senaatissa jo joitain osin päätetty, mitä maanviljelykseen kelpaavia maita luovutettaisiin yksityisille. Koska näiltä alueilta jo yleensä löytyi kruununmetsätorppia, muuttuivat ne silloin uudistaloiksi. Alustajan mielestä tutkimuslautakuntien työtä tuli kiirehtiä, mutta tilojen maananto tulisi perustua Tilattoman väestön alakomitean esitykselle, eikä metsämaata tullut antaa yli kotitarpeen. Näin tilojen perustaminen tulisi ainoastaan maanviljelyksen varaan, eikä metsäkeinotteluun, johon tällä tavoin luovutettujen metsien koko ei edes riittäisi. Tämä kirjoitus kuvasti jo aiempien kruununmaiden asutuksesta kertoneiden kirjoitusten kuvaa, siitä, miten metsänhoitajat suhtautuivat nihkeästi uudistilojen perustamiseen ja varsinkin niille luovutettujen metsien hallintaoikeuksiin.¹³⁰

¹³⁰ ”Miten kruununmaitten nykyinen ja tuleva asutus on järjestettävä?” (art.) PP 18.9.1906; Rasila 1961, 215–222.

Montin ja Björkman nostivat Perä-Pohjolaisen kirjoitteluun erityisesti osuusmeijerit ja niiden perustamisen ja toiminnan sekä siihen liittyen Voin vientiosuusliike Valion perustamisen. Lapin maatalousseuran perustamista seurattiin tarkasti lehden sivuilla. Kruununmaiden asutustoimia pohdittiin useammassakin kirjoituksessa ja varsinkin uudistilojen perustamisen hankaluutta sekä myöhemmin myös metsänhoitajien näkökulmaa asutusaikaisiin. Tampereen torpparikokouksen päätöksiä käsiteltiin laajasti ja lehti otti ensimmäisen kerran käsittelyyn myös torpparilakot, joskin niitä käsiteltiin lähinnä vain varoittavana esimerkkinä, eikä lakkojen syihin tai seuranneisiin työaikamuutoksiin otettu ollenkaan kantaa. Lehdessä käsiteltiin myös nuorsuomalaisten maalaisohjelmaa.

Mielestäni näiden kahden, tutkimukseni kannalta kahden viimeisen, päätoimittaja-aikana lehden maataloutta ja maanviljelijöitä koskettanut kirjoittelu meni aiemmasta poiketen selvästi konkreettisten neuvojen linjasta enemmän kohti yleistä ja teoreettisempaa käsittelyä. Vähemmän annettiin selviä kädestä pitäen ohjaavia opastuksia, kuin aiemmin ja enemmän jaettiin tietoa, mistä konkreettista tietoa oli saatavilla. Toki ajanjakso oli aika lyhyt ja maataloutta koskevien kirjoitusten määrä siten aika pieni.

Loppulause

Perä-Pohjolaisessa haluttiin alusta asti jakaa maataloutta koskevia neuvovia ja käytännönläheisiä opastavia tietosisältöisiä kirjoituksia. Collanin aikana nämä kirjoitukset keskittyivät opastamaan viljelijää kiinnittämään huomiota soiden viljelykseen ottamisen kannattavuudesta, karjan ruokinnan tärkeydestä ja meijereiden perustamisen tarpeellisuudesta. Kirjoituksissa kannustetiin lempeästi opastaen tekemään muutoksia, joilla oli merkitystä maatalouden kehitykselle.

Brander jatkoi näitä opastavien ja käytännöllisten neuvojen jakamista esimerkiksi kirjoituksella perunamädän eli -ruton välttämisen keinoista. Mutta toisaalta Brander keskittyi enemmän viranomaisten toiminnan kuvaukseen ja päätösten esittelyyn. Kuten esimerkiksi Kruununmetsä- ja Yksityismetsäkomiteoihin.

Siikanen oli lyhyt aikainen päätoimittaja, jonka ansiona oli erityisesti maatalouteen liittyneen yhteistoiminnan kuten osuustoiminnan ja maanviljelysyhdistysten lähtökohtien ja historian sekä ulkomaisista esikuvista kertominen. Näillä toimilla Siikanen jakoi tietoa siitä, miten asioita muualla tehtiin ja mihin suuntaan niitä tulisi myös Suomessa johdattaa, jotta maatalous parhaiten tuottaisi ja kehittyisi.

August Teräksinen ehti lyhyenä päätoimittajan aikanaan julkaista paljon maataloutta koskevia kirjoituksia, joissa edelleen jatkettiin Siikasen aloittamaa yhteistoiminnan tärkeää asemaa, osuustoimintaa ja yhdistyksiä esiteltiin aluksi ulkomaisten esimerkkien kautta. Maanviljelijöitä kehoitettiin liittymään erilaisiin maatalousjärjestöihin ja -seuroihin ja toimimaan niissä yhteistyössä sekä tiedon ja taidon levittämiseksi, että yhteisten hankintojen ym. taloudellista etua tuottavien yhteistyömuotojen edistämiseksi. Teräksisen työ lääninagronomina ja toiminta Perä-Pohjolan Maamiesseurassa näkyi lehden kirjoittelussa. Monet kirjoitukset keskittyivät maamiesseuran toimintaan ja niihin etuihin, jota jäsenille liittymisestä seurasi. Samalla jatkettiin myös käytännönläheisten ja yksityiskohtaisten neuvovien kirjoitusten julkaisua kiinnittämällä huomiota esimerkiksi karjan oloihin ja ruokintaan. Kruunun- ja Yksityismetsäkomiteoihin palattiin myös Teräksisen aikana, kaiken opastavan ja neuvovan kirjoittelun vastapainona haluttiin myös kiinnittää huomiota metsiin ja erityisesti metsien säilyttämiseen ja hoidontarpeeseen.

Jämsén oli tutkimusajan pitkäaikaisin Perä-Pohjolaisen päätoimittaja, ja tämä tietysti näkyi jo kirjoittelun suurena lukumääränä. Tietyt aiheet tulivat esille monta kertaa viiden vuodenaikana. Torpparien ja muiden maanvuokraajien asema nousi ensimmäisen kerran Perä-Pohjolaisessa Jämsénin aikana esille ja erityisesti maanvuokralain valmistumista ja sen vaikutuksia seurattiin ja kuvattiin ahkerasti. Tilattoman väen alakomitean toimet olivat samoin lehden suuren mielenkiinnon kohteena ja esimerkiksi tilattoman väen lainarahastoa ja kruununmaiden asuttamista käsiteltiinkin lehdessä perin pohjin. Myös torpparien työaika nousi esille, mutta kirjoittelussa keskityttiin vain maanomistajien näkökulmaan ja toimiin kuvaamalla Hämeen läänin maanviljelysseuran vuosikokouksen osanottajien kannanottoja. Peräpohjolassa torpparikysymys kosketti selvästi eniten kruununmetsätorppareita, vaikka tavallisiakin torppareita ja mäkitupalaisia seuduilla oli, niin kuitenkin vähemmän kuin etelämmässä. Ja varmaan siksi erityisesti maanvuokralaki ja kruununmaiden asutus nousivat niin suureen osaan Perä-Pohjolaisen torpparikysymystä koskevassa kirjoittelussa. Tiedon jako oli näiden kirjoitusten ensisijainen tarkoitus.

Osuustoiminta saatiin Jämsénin aikaan toimintaan, kun osuustoimintalait vihdoinkin saatiin säädettyä vuonna 1901. Lakia käsiteltiinkin lehdessä perinpohjin samoin esiteltiin osuustoiminnan monet muodot. Myös Pellervo-seuraa ja sen toimintaa esiteltiin paljon lehden osuustoiminnasta kertovissa kirjoituksissa. Osuuskassojen Keskuslainarahaston perustaminen ja osuuskassojen toimintaperiaatetta esiteltiin perin pohjin. Perä-Pohjolainen jakoi tietoa ja käytännön neuvoja osuustoiminnan alkuun saattamiseen ja tanskalaisten esimerkkien avulla myös vinkkejä siihen, miten muualla oli osuustoimintaa hyödynnetty maatalouden olojen ja kehityksen tukemiseksi.

Maataloutta koskevia yhdistyksistä erityisesti Perä-Pohjolan Maamiesseuraa, käsiteltiin Jämsénin aikana pääasiassa esittelemällä niiden toimintaa ja järjestämiä tilaisuuksia. Matkat olivat pitkiä ja haluttiin tarjota lukijoille tietoa tapahtumista ja niissä pidetyistä esitelmistä, joita kuvaamalla jaettiin neuvoja ja ajankohtaista tietoa maataloudesta. Kirjoitusten suureen määrään vaikutti varmasti August Teräksinen, olihan tämä ollut mukana niin lehden kuin maamiesseuran toiminnassa.

Metsätaloutta käsiteltiin Perä-Pohjolaisessa myös paljon Jämsénin aikana. Metsän myynti, hoito ja tila olivat keskeisiä esille nousseita kysymyksiä. Perä-Pohjolaisessa käsiteltiin metsätaloutta ja metsien hoitoa aluksi lähinnä metsien haaskausta ja liiallisia hakkuita ehkäisevien kirjoitusten julkaisulla. Yksityismetsäkomitean mietintöä käsittelevissä kirjoituksissa kirjoitettiin myös metsien haaskauksesta ja liiallisista hakkuista. Myöhemmin jaettiin käytännöllistä enemmän tietoa metsän hoidosta, jotta metsänomistajat saisivat metsistään kaikin puoli parhaan tuoton. Lopuksi käsiteltiin vielä kruununmetsien tarkistuksia ja hoitosuunnitelmien tekoa metsähallituksen senaatille tekemän esityksen pohjalta, jonka vaikutukset koskivat erityisesti pohjoisen laajoja kruununmetsiä. Näkökulma metsiin muuttui Jämsénin aikana haaskauksesta metsien hoitoon. Aluksi kritisoitiin metsien käyttöä ja myyntiä ja lopuksi annettiin käytännöllisiä neuvoja ja opastusta metsien kestävään käyttöön ja hoitoon.

Myös Jämsénin aikana maanviljelijöille suunnatuissa neuvovissa kirjoituksissa jaettiin hyvin yksityiskohtaisia ja käytännönläheisiä neuvoja, jotka auttoivat maanviljelijää töissään. Esimerkiksi hallan torjuntaan, nurmien hoitoon, puutarha- ja rehukasvien hoitoon ja viljelyyn annettiin paljon käytännönläheisiä vinkkejä ja opastusta. Pienviljelijöiden koulutustarpeeseen ja koulutuksen järjestämistä esiteltiin myös kovin käytännöllisellä tavalla. Esiteltiin niitä mahdollisuuksia, joita oli suunniteltu helpottamaan pienviljelijäin ammatillisen ja tiedollisen koulutuksen hankkimista tulevaisuudessa.

Montinin aikana esille nousivat erityisesti osuusmeijerit ja niiden perustamisen ja toiminnan kuvaukset, joihin liittyi myös Voin vientisosuusliike Valion perustaminen. Myös Lapin maatalousseuran perustamispuuhat saivat osakseen paljon huomiota. Kruununmaiden asutusoloja ja erityisesti kruununmaille perustettavien uudistilojen perustamisen vaikeutta kritisoitiin kovin. Tampereen vuoden 1906 torpparikokousta ja sen vaatimuksia esiteltiin lehdessä laajasti ja nyt otettiin ensimmäisen kerran käsittelyyn myös torpparilakot, joskin niitä käsiteltiin lähinnä vain lakkojen torppareille tuomien seurausten, häätöjen, esittelyllä, eikä lakkojen syihin tai seuranneisiin työaikamuutoksiin otettu ollenkaan kantaa.

Björkman ehti olla toimessaan vain kaksi viikkoa, mutta hänen aikanaan ehdittiin silti neuvoa viljelysmaan kesannoinnin ja vuoroviljelyksen merkityksestä, kertoa tulevasta

perusteilla olleen maamiesliiton perustavasta kokouksesta, nuorsuomalaisten maalaisohjelmasta ja kruununmaitten asuttamisesta metsänhoitajan näkökulmasta.

Mielestäni näiden, tutkimukseni kannalta kahden viimeisen Montinin ja Björkmanin, päätoimittaja-aikana lehden maataloutta ja maanviljelijöitä koskettanut varsinkin neuvova kirjoittelu poikkesi aiemmista. Vähemmän tuli selviä kädestä pitäen ohjaavia opastuksia, toisin tähän ehkä vaikutti lyhyt ajanjakso, jolloin maataloutta koskevia kirjoituksia oli muutenkin vähemmän.

Perä-Pohjolaisen maataloutta koskettanut kirjoittelussa pääasia oli tiedon jakaminen. Usein näkökulma oli neuvova ja opastava ja kirjoitusten perimmäisenä tarkoituksena oli maatalouden ja maanviljelijöiden toimeentulon ja tilan kohottaminen ja parantaminen. Vain suhteessa metsiin oltiin aluksi kriittisiä ja näkökulma oli metsänkäytön haaskauksessa ja metsien hävittämisessä, mutta tämän oheen nousi metsänhoidon ja -käytön saattaminen kestäväksi ja metsien tuoton kohottaminen.

Lähdeluettelo

I Painetut lähteet

1. Sanomalehdistö

Kaiku 1897

Perä-Pohjalainen 1897–1906

Pohjois-Suomi 1955

Pohjolan Sanomat 1929, 1935

II Hakuteokset

Suomen lehdistönhistoria 6. 1988 Kotokulma–Savon lehti. Päätoimittaja Päiviö
Tommila. Kustannuskiila.

III Tutkimuskirjallisuus

Ahvenainen, Jorma 1980: ”Perä-Pohjolan ja Lapin elinkeinorakenteen muuttuminen sadan vuoden aikana (1870–1970). *Lappi-seminaari. Osa III. Luonto ja ihminen – työ ja kulttuuri.* C23, s. 146–151. Toimittanut Seppo Ahti. Oulun yliopisto. Pohjois-Suomen tutkimuslaitos.

Ahvenainen, Jorma 1985: ”Pohjois-Suomi 1809–1939”. *Faravidin maa. Pohjois-Suomen historia*, s. 282–311. Toimittanut Kyösti Julku. Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen.

Enbuske, Matti 1998: ”Miten muotoutui Peräpohjolan maakunta.” *Oulun sukututkija.* 1/1998, s. 23–25. Oulun sukutukijaseura ry.

Haapala, Pertti 1989: *Sosiaalhistoria. Johdatus tutkimukseen.* Suomen Historiallinen Seura. Käsikirjoja 12. Gummerus.

Hedman, Ossi 1968: *Kemiläisiä julkaisuja ja julkaisijoita*. Eripainos Kemin Kotiseutu ja Museoyhdistyksen julkaisusta Jatuli N:o XI – 1967. Pohjolan Sanomat Oy.

Hedman, Ossi 1969: *Kemin kaupungin historia 2. osa*. Pohjolan sanomat Oy.

Hedman, Ossi 1976: ”Perä-Pohjolainen – kemiläisten ensimmäinen äänenkannattaja” *Jatuli 19*. Kemin kotiseutu- ja museoyhdistyksen julkaisu. s. 165–170. Toimittaneet Ossi Hedman ja Pauli Sutela. Kemin kotiseutu- ja museoyhdistys.

Karhu, Sami 1999: ”Pellervo Organisoit.” *Kansan talous. Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899–1999*. Markku Kuisma, Annastiina Henttinen, Sami Karhu, Maritta Pohls. Pellervo-Seura Ry.

Kerkelä, Heikki 1992: *Kauppias, talonpoika ja maailmanmarkkina, Pohjois-Suomen yhteiskunnallinen muutos esiteollisena aikana*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B, Tutkimusraportteja ja selvityksiä 15. Rovaniemi.

Lampén, H. 1935: ”Peräpohjolan maanviljelysseura.” *Peräpohjolan maanviljelysseura 2885–1935*. s. 49–155. Yhtyneet Painot oy.

Lassila, Juhani 2006: *Lapin metsäopetus 100 vuotta. (1905–2005)*. Rovaniemen ammattikorkeakoulu.

Malm, E. A. 1922: ”Suot ja suoviljelys.” *Suomen maatalous. I. Nidos*. s. 418–427. Päätoimittaja J. E. Sunila. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Miettinen, Seija 1978: *150 vuotta Oulun 1. talousseuran historiaa. 7 vuotta maatalouskeskuksen aikaa*. Oy Liiton kirjapaino.

Nieminen, Anna 2005: *Sata vuotta pohjoisen maaseudun hyväksi. Lapin Maatalousseura 1906–2006*. Gummerus Kirjapaino Oy.

Nygård, Toivo & Kallio, Veikko 2003: ”Rajamaa” *Suomen historian Pikkujättiläinen*, s. 537–593. Päätoimittaja Seppo Zetterberg. WSOY.

Pekkala, M. 1922: ”Metsätalous.” *Suomen maatalous. II Nidos*. s. 591–613. Päätoimittaja J. E. Sunila. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Peltonen, Matti 1992: *Talolliset ja torpparit. Vuosisadan vaihteen maatalouskysymys Suomessa*. Suomen Historiallinen Seura. Historiallisia tutkimuksia 164. Vammalan Kirjapaino Oy.

Peltonen, Matti 2004a: ”Uudet kaupallistumisen muodot.” *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. s. 76–134. Toimittanut Matti Peltonen. Suomen kirjallisuuden seura.

Peltonen, Matti 2004b: ”Torpparikysymys.” *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. s. 217–261. Toimittanut Matti Peltonen. Suomen kirjallisuuden seura.

Peräpohjolan maanviljelysseuran toiminta vv. 1885–1960. vuosikirja 1959. 1960. Pohjolan Sanomat Oy.

Polvinen, Tuomo 1984: *Valtakunta ja rajamaa. N. I. Bobrikov Suomen kenraalikuvernöörinä 1898–1904*. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Rantatupa, Heikki 2004: ”Elintarvikehuolto ensimmäisen maailmansodan aikana.” *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. s. 217–261. Toimittanut Matti Peltonen. Suomen kirjallisuuden seura.

Rasila, Viljo 1961: *Suomen torpparikysymys vuoteen 1909. Yhteiskuntahistoriallinen tutkimus*. Kainuun Sanomain Kirjapaino Oy.

- Rasila, Viljo 1982: ”Kauppa ja rahaliike.” *Suomen taloushistoria 2. Teollistuva Suomi.* s. 89–113. Toimittaneet Jorma Ahvenainen & Erkki Pihkala & Viljo Rasila. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Salo, Matti 2008: *Vilja- ja tervataloudesta voitalouteen. Maatalouden muutos Sievissä ja Kalajokilaaksossa vuosina 1850–1920.* Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.
- Satokangas, Reija 2004: *Talonpoika ja teollisuus vastakkain ja rinnakkain – Kemijokisuun agraariyhteisön murros 1860–1938.* Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.
- Simonen, Seppo 1955: *Valio, meijerien keskusosuusliike 1905–1955.* Yhteiskirjapaino osakeyhtiö.
- Suvanto, Pekka 1977: ”Sanomalehdistö historian tutkimuksen lähteenä.” *Yleisen historian lähteet ja niiden käyttö.* s. 87–110. Toimittanut Pekka Suvanto. Oy Gaudeamus Ab.
- Tommila, Päiviö 1974: ”Lehdistöhistoriallisen tutkimuksen kysymyksenasettelu.” *Lehtihistoria ja sen tutkimus.* s. 7–18. Turun Yliopiston Suomen historian laitos. Julkaisuja 1. Toimittaneet Päiviö Tommila, Kaija Keränen. Turun Yliopisto.
- Tommila, Päiviö 1974: ”Mielipiteen ongelma ja mielipidetutkimus.” *Lehtihistoria ja sen tutkimus.* s. 27–49. Turun Yliopiston Suomen historian laitos. Julkaisuja 1. Toimittaneet Päiviö Tommila, Kaija Keränen. Turun Yliopisto.
- Vahtola, Jouko 2003: *Suomen historia. Jääkaudesta Euroopan unioniin.* Otava.
- Vares, Vesa 2000: *Varpuset ja pääskysel. Nuorsuomalaisuus ja Nuorsuomalainen puolue 1870-luvulta vuoteen 1918.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Historiallisia tutkimuksia 206. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vilhola, Teppo 1991: *Leipäviljasta lypsykarjaan. Maatalouden tuotantosuunnan muutos Suomessa 1870-luvulta ensimmäisen maailmansodan vuosiin*. Suomen Historiallinen Seura. Historiallisia Tutkimuksia 159. Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilhola, Teppo 2004: ”Pärjääkö pienviljelys?” *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. s. 135–216. Toimittanut Matti Peltonen. Suomen kirjallisuuden seura.

Östman, Ann-Catrin 2004a: ”Mekanisoinnin ensimmäinen aalto.” *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. s. 19–76. Toimittanut Matti Peltonen. Suomen kirjallisuuden seura.

Östman, Ann-Catrin 2004b: ”Navetta uudistuu.” *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. s. 161–162. Toimittanut Matti Peltonen. Suomen kirjallisuuden seura.